B-I-1-f (5)

SVITLENIK

ᦅᦸᦙᦕᦠᦱᦔᦲᦕᦸ - el Faro

G.IV 5-6

Pero Tutavac

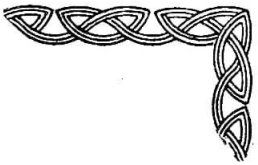

PRAVOPIS HRVATSKOG JEZIKA

(PRIRUČNO IZDAŃE)

NAKLADA

Svitlenik - 1971

24945

Svitlenik Extra

En homenaje al Padre de la Literatura Croata, Marko Marulić, que en el año 1521 había publicado su »Judita« (el primer libro impreso en idioma popular croata) se ha decidido dedicar todo el espacio de este número de **Faro** al »Pravopis Hrvatskog Jezika« (La ortografía del idioma croata) escrito por Pero Tutavac.

Al respecto debe destacarse que la presente obra es la única en su género — siendo la primera ortografía de la lengua hablada por el Pueblo Croata.

Entre las particularidades de esta Ortografía figura también la introducción de nuevos signos: **đ, ł** i **ń**, representando las voces como »y« porteña, »g« (o »j«) inglesa (George, Jeep), »ll« castellana y »ñ« — que anteriormente se escribían dobleteando: **dž, lj** i **nj**.

Con la renovación mencionada el escribir croata alcanza un máximo de perfección, por cuanto las 30 voces existentes en este idioma tienen ahora 30 letras simples y totalmente diferentes — que en ningún caso cambian su sonido.

PERO TUTAVAC

PRAVOPIS HRVATSKOG JEZIKA

(PRIRUČNO IZDAŃE)

Naklada
SVITLENIK
Buenos Aires, 1971.

Posvećuje

Otcu Hrvatske Kńiževnosti

MARKU MARULIĆU, SPLIĆANINU

Prigodom 450-godišńice tiskańa

»JUDITE«

1521 — 1971.

P i s a c

SVITLENIK KŃIŽEVNI ČASOPIS

(El Faro - revista literaria) I

Ramón L. Falcón 5439/3 - A

BUENOS AIRES - ARGENTINA NAKLADNO PODUZEĆE

PRISTUPNA NAPOMENA

U ovom **Pravopisu Hrvatskog Jezika** dolaze tri nova slova: **đ, ł** i **ń** da zaminu dvostruke znakove (dž, lj, nj), koji su izazivali zabune pri pisańu mnogih riči. U red »novih« možemo uvrstit i slovo **đ**, namisto kojeg još uvik susrićemo »dj« — pa čak i »gj«.

Promina će, svakako, »bost oči« izpočetka. Nu, budući je težńa k savršenstvu prirodna pojava, i ovo pobołšańe nastupa kao poslidak razvitka.

Prid stotińak godina mańkali su nam, na pr. znakovi i za glasove **ć, č, š** i **ž**. Stariji hrvatski pisci mučili su se upotribłavajući samo za glas **ć** više od dvadeset raznovrstnih složevina (ci, ch, chi, chy, cch, cchi, ck, cki, cs, sci, tj, tch, tchi, tchy, tky, tsj...). Misto **č** pisali su c, ç, ci cj, cs, z; **đ** — dy, gi, dj, gj; **ď** — ch, cz, cx, g, gi, x, dž; **ł** — gl, gli, ly, lj; **ń** — gn, ny ň, nj.

Zagrebačka Akademija služi se s tri znaka: ń, ļ i ǧ (a ne: nj, lj, dž). Ne znamo zašto ti znakovi nisu prikoračili kruga ńezinih izdańa. Međutim, logično je pridpostavit da su potežkoće razlikovańa l od ļ (s repićem) sigurno uticale — dok slovo **ǧ** (s rožčićima) za **ď** zaista nije prikladno.

Ovde su navedene tek dilomično neke od starih zapletenosti — kojih, sigurno, nitko više ne bi želio u našem pismu. Pogotovo kad vidimo da prinova donosi ne samo jednostavnost i lipotu, nego podiže hrvatsku abecedu na stupań najsavršenije abecede uobće: za 30 jezičnih glasova 30 različnih slova — koja nikad ne mińaju svoga izgovora.

Primeri za pisańe:

Đ đ — Đenovići, đak, mlađi.
Ď ď — Ďemaludin, hoďa, ďenet.
Ł ł — Łubuški, łilan, połe.
Ń ń — Ńegovan, kńige, žrvńi.

HRVATSKI JEZIK, PISMO I PRAVOPIS

JEZIK

Hrvatski Jezik jest posebni govorni sklop, organski podpun i različan od bilo kojeg drugog jezika. Uz bogatstvo krajevnih izgovora, ima tri glavna narječja: štokavsko, kajkavsko i čakavsko — s ikavštinom kao najznačajnijom osobinom.

Golema većina Hrvata govori ikavicu sa štokavskim narječjem — pa naš jezik, u skladu s tom stvarnošću, vala ovako i pisat.

PISMO

Najstarije hrvatsko pismo jest glagolsko. Iz ńeg se kasnije razvila hrvatkica, nazvana i bosančicom.

Danas Hrvati pišu latinskim slovima, od kojih su izradili posebnu abecedu za svoje potribe. Evo je:

Tiskana slova

A a, B b, C c, Ć ć, Č č, D d, Đ đ, Dž dž, E e, F f, G g, H h, I i, J j, K k, L l, Ł ł, M m, N n, Ń ń, O o, P p, R r, S s, Š š, T t, U u, V v, Z z, Ž ž.

Pisana slova

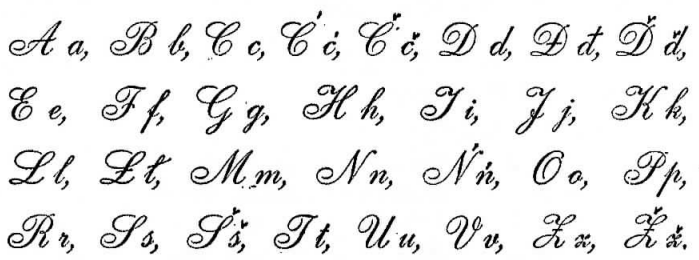

Znakovi **a, e, i, o, u** pridstavłaju samoglasnike, a cstali suglasnike.

Slovo **r**, među dvama suglasnicima, postaje samoglasnikom. Na primer: **Hrvat, Trst, krst, čvrst, prst, brz, srp, drvo, trn, krv.**

Tri tuđa slova, koja ponekad upotribłavamo: **x, y, w** imenuju se **iks, ipsilon, dvostruko ve.**

PRAVOPIS

U pravopisnom pogledu značajka hrvatskog jezika jest etimološki (korinski) način pisańa.

Korinski pravopis pazi na postanak riči, t. j. čuva ńihov glavni dio (prvobitne suglasnike) ili poteklo — kao i vezu s drugim sličnim ričima. Prema tomu, piše riči onako kako su postale — ili izvedene iz svoga izvornika. Na pr.:

Hrvat — Hrvatska (ne Rvacka), **Zagreb — Zagrebčanin, zibka — zibke, šibka — šibke, slador — sladko, otac — otci, redak — redci, gost — gostba, izvrstan — izvrstno, kripost — kripostan, let — leti, letit, letio, letila; žetva — žet, žeńe, žeo, žela . . .**

Kako vidimo, s korinskim načinom pisańa čuva se sržnost i čistoća jezika pa s time i ńegov pravilan razvitak, posebnost i trajnost.(1)

PRAVOPISNOST

Da bi pravopis zaista bio pravopisom, triba da bu-

(1) **Etimologija** je znanost prema kojoj se riči razstavłaju u dilove i traži srž u ńima. Dolazi od grčkog »étymos« (istinito) i »logos« (rič, pravo) — dakle: **pravoričje.**

Od grčke riči »phone« = zvuk izvedeno je **fonetika.** To je primitivni način pisańa. Temełna mu je značajka priobličivańe riči. Tako, na pr. od Zagreb — »Zagrepčanin«, od slador — »slatko«, gost — »gozba«, otac — »oci«, redak — »reci«...

de, kako već znamo, praktičan, logičan i što jednostavniji: **jasan.**

Što je potribno za pravilno pisańe Hrvatskog Jezika?

Uz poznavańe riči, i ńihove slovničke pritvorbe, vała znat i kako se postavłaju:

Veliko slovo, točka, dvotočje, točkice, zariz, točkariz, upitnik, uzkličnik, navodnici, ograde, razmaknica, vezica i dr. te način prikidańa riči.

Za sve to naći ćemo primere i upute na slidećim stranicama.(2)

Što je i kako izgleda hrvatski korinski pravopis, ne triba posebno razlagat — jer se iz cve kńige vidi.

K tomu je, u petom dilu, odgovarajući ričnik — za slučaj sumńe.(3)

(2) O pravopisnim znakovima vidi str. 45 — 72.

(3) Zbog tehničkih razloga V.— Dio, ili Pravopisni Ričnik, bit će tiskan u posebnoj kńigi iste veličine.

I. – DIO PRAVOPISNA PRAVILA

VELIKA SLOVA

Velikim početnim slovom piše se: prva rič u rečenici, vlastita imena i nazivi te počastni izrazi.

A. — POČETNO SLOVO OBĆENITO

Prvo slovo početne riči, kao i prvo slovo za točkom svršene rečenice:

Proliće dolazi. Cviće cvita i ptice pivaju. Pivaju ptice u gaju. Gaj se zeleni i livada miriše.

Prvo slovo za upitnikom i uzkličnikom, na kraju završene rečenice:

Hrvoje, što se žuriš? Pričekaj brata! Ima još vrimena. (1)

Prva slova nazivâ (imenâ) časopisa, novina i slika:

Istranski Mozaik (časopis) — *Jadranski Dnevnik* (novine) — *Gubec na Stratištu* (slika).

Ali naslove (i podnaslove) kńiga, razprava, članaka, pisama i sl. piše se redovito **podpuno velikim slovima.** A ako ne, onda velikim samo početno slovo prve riči i početna slova vlastitih imena u ńima (ukoliko ih sadrže).(2)

(1) Za upitnikom (kao i za uzkličnikom) može doć i malo slovo. Vidi str. 59, 61 (nap.: 72), 62 — 63. i 68.

(2) Kad se spominu u napisu (tekstu) onda s navodnim znakovima ili kurzivom (odnosno debelim slovima): Marulićeva »Judita« prvo je umitničko dilo na hrvatskom. — U Madridu je tiskana kńiga *Jedan narod u opasnosti*, a u Buenos Airesu **Ekscelsionizam.**

Biblija (Sveto Pismo), Kuran, Iliada, Božanska Kome-

Početna slova riči u stihovima mogu se pisat velikim — ali i malim slovima:

Vrime je zastalo: u Bosni ne teče.
Križevi se grle skupa i nišani;
Stare rane naše osveta ne peče.
Unuk usnio je u okriłu nani.

Bogumilski stećki ikavicom zbore,
Kom pripada zemła i čija je bila...
Pa kada se »didi« o čem dogovore,
Ne zaustavła ih nit ikakva sila!

Lelio Janin: BiH

Ili:

Kô onaj, možda iz Hrvatske dođe,
što stat zna, vidiv našu Veroniku,
jer glad mu davni nikako da prođe,

misleć u sebi, dokle motri sliku:
»Isuse Kriste, o moj pravi Bože,
takav li biše ti u svom obliku?«

Dante: Raj, XXXI/103 — 108

B. — POČETNA SLOVA VLASTITIH IMENICA

Naziv vrhovnog bića:
Bog, Alah, Jahveh (izg. Jahve). (3)

dija i slična dila, koja su već postala pojmovima, ne triba stavłat u navodnike ni posebno označivat.
Vidi »Navodnici« str. 63 — 64. i 65.

(3) Svaka rič o Bogu piše se velikim početnim slovom: **Gospodin, Stvoriteł, Svevični**... Također izvedeni pridivci: **Sin Božji, Majka Božja** te **Gospa, Bogorodica** i t. r.
Obično se piše b o ž a n s k i — ali: **Božansko Ditešce,** jer je to određeni (vlastiti) naziv, odnosno jedan pojam, kao i **Duh Sveti, Sveto Trojstvo** i sl.

I vlastita imena poganskih božanstava:
Perun, Zeus, Jupiter, Krišna, Vesna, Diana, Minerva.

Vlastita imena osoba:
Adam, Eva, Noe, Sokrat, Isus, Petar, Budimir, Tomislav, Krešimir, Stipan, Ante, Hrvoje, Ivo, Šimo, Nenad, Marija, Hicela, Katarina, Manda, Veronika, Vesela, Jadranka, Dragica, Mara, Łubica.

Imena naroda i nacija:
Hrvatski Narod, Ruski Narod, Nimački Narod; Amerikanska Nacija, Indijska Nacija. (4)

Također imenice na *-stvo* (kad su misto narodnog imena):
Hrvatstvo, Albanstvo, Židovstvo. (5)

Imena država:
Republika Hrvatska, Kraljevina Danska, Rimsko Carstvo, Sjedińene Amerikanske Države.

Imena zemała:
Hrvatska, Argentina, Brazil, Crna Gora, Engleska, Španolska, Švicarska. (6)

(4) Obća imenica n a r o d (bilo koji) piše se malim slovom. Ali kad je upotrebimo u određenom smislu, onda velikim: naš **Narod** (t. j. **Hrvatski Narod**). Kad se misli na **dio** (cilovitosti), onda se kaže i piše: **pučanstvo, puk.** Na pr. **hrvatsko pučanstvo Istre, hrvatski puk Panovske** i t. r. (Za hrvatsku rič **pučanstvo** Srbijanci upotribłavaju »narod«.)

(5) Ustalo je sve Hrvatstvo (kao zajednica). Ali kad ovakve imenice znače samo osićaj pripadničtva, onda malim: **Nije zatajio svog hrvatstva** (kao osobine, t. j. hrvatskih osićaja).

(6) Ne vała »Brazilija, Skandinavija, Španija, Švajcarska« — nego: **Brazil, Skandinavska, Španolska, Švicarska.** Osim toga, Brazilija je glavni grad Brazila.

Imena pokrajina:

Dalmacija, Hercegovina, Istra, Bretańa, Kastilla, Toskana.

Imena krajeva i upravnih područja:

Barańa, Bilogora, Lika, Međimurje, Polica, Boka Kotorska, Gorski Kotar, Hrvatsko Zagorje, Nova Kapela.

Imena gradova, mista, sela i zaselaka:

a) Obična: *Zagreb, Split, Sarajevo, Beč, London, Moskva, Sofija.*

b) Sreštena: *Starigrad, Tomislavgrad, Budimpešta, Carigrad, Vrginmost, Zelengaj.*

c) Sastavlena: *Bańa Luka, Biograd na Moru, Dugo Selo, Široki Brig, Sveti Ivan Zelina, Sveti Martin pod Okićem, Buenos Aires, New York.*

d) Spojena s vezicom: *Herceg-Novi, Ivanić-Grad, Kaštel-Lukšić, Neum-Klek, Varcar-Vakuf.*

Kod spojenih imena (vezanih vezicom) prvi dio se ne sklańa: **Herceg-Novi**, gen. **Herceg-Novog**; **Ivanić-Grad**, gen. **Ivanić-Grada.** (Vidi str. 22 — 23).

Imena ulica, trgova i gradskih četvrti:

Ilica, Katančićeva Ulica, Kamena Vrata, Izpod Ura, Prid Dvorom, Pile, Radničko Naselje, Zrińevac. (7)

Imena pripadnika naroda, država, zemala, stanovnika mista, pokrajina, krajeva i t. r. (u jednini i množini):

Hrvat (Hrvati), Albanez (Albanezi), Egipćanin, Francuz, Grk, Irac, Kinez, Kongolez, Mađar, Slovenac, Talijan. (8)

Bečanin (Bečani), Splićanin, Splićanka, Carigrađanin.

Bokez, Bokežka, Bošńak, Bošńakińa, Istranin, Istranka, Konavlanin, Konavlanka, Ličanin, Neretvanin, Primorac, Zagorac. (9)

Nazivi za oznaku rasa: **bilac, crnac, žutac, crvenokožac** pišu se malim slovom. Ali kad znači etnički određenu skupinu, onda velikim. Na pr.: **Često se bune siveroamerikanski Crnci, dok južnoamerikanski Crvenokožci živu mirnim životom.**

Zemlopisna imena (ili nazivi) —

a) Kontinenata, polukontinenata, otoka i dilova Svita:

Europa, Azija, Afrika, Australija; Južna Amerika, Mala Azija, Balkanski Poluotok, Stonski Rat; Borneo, Brač, Formoza, Filipini, Grënland, Havajski Otoci, Island, Java, Kuba, Madagaskar; Blizi Iztok, Sridńi Iztok, Daleki Zapad. (10)

(7) Kao što se imenima mista svi sastavni dilovi pišu velikim poč. slovom, tako isto i imenima ulica, trgova, gradskih četvrti i t. r. — jer se radi o vlastitim imenima (nazivima).

(8) Piše se: **polu-Hrvat, ne-Hrvat, ne-Irac...** (V. str. 22. nap. 25.

(9) Ako su zemlopisne imenice po značeńu obće, pišu se malim slovom. Na pr.: **Nad zagorjem bisna nevrime. — Na primorju je blago podnebłe. — Niz prigorje teku brzi potoci. — S kopnom srestli otok zove se poluotok.** (Dakle: zagorje, primorje, prigorje, poluotok na bilo kojem dilu Zemłe.)

Isto vridi za stanovnike kojih su nazivi izvedeni od obćih imenica. Na pr.: **zagorac, primorac, poluotočanin** (u svakom dilu Svita). Ali od Hrvatsko Zagorje — **Zagorac,** od Hrvatsko Primorje — **Primorac.**

Ne vała: »Istarka, Konavoka (ili Konaoka) Neretljanin niti Neretvljanin.«

(10) Ako se zemlopisnim nazivom ne označuje neko ustaleno ime, pridivka mu se piše malim početnim slovom. Na pr.: **siverna Afrika, jugoiztočna Europa, zapadna Bosna.**

b) Oceana, mora, zaliva, tisnaca, jezera, rika, potoka:

Atlantski Ocean, Jadransko More, Bakarski Zaliv, Tisno, Viški Kanal, Otrantska Vrata; Plitvička Jezera; Cetina, Drina, Zrmańa, Amazona, Ganges, Jang-tse-kiang, Nil, Tiber, Volga, Medvešćak.

c) Planina, gorskih lanaca, pustiña, ravnica, nizina, poła, dolina:

Bilašnica, Mosor, Velebit, Mont-Everest; Alpe, Ande, Apenini, Pirineji, Dinarske Planine, Sierra Nevada, Uralsko Gorje, Veliki Atlas; Sahara, Gobi, Nefudska Pustiña; Podunavłe, Posavina, Bilino Połe, Mostarsko Blato, Neretvanska Dolina, Padska Nizina.

Imena svetkovina, spomen-dana i sl.:

Bajram, Božić, Duhovi, Uzkrs, Petrovdan, Ivandan, Jurjevdan, Priobražeńe Gospodinovo, Sveta Tri Krała, Nova Godina, Dan Rada, Veliki Petak, Cvitna Nedila, Dvadeseti Lipań.

Pridivke od ovih imena i naziva pišu se malim početnim slovom: **bajramski, božićni, novogodišnji, uzkrsni** (ne »uskršnji«).

Imena svemirskih tila:

Sunce, Misec, Zemła, Danica, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun, Pluton, Antares; Polarnica, Polarna Zvizda, Veliki Medvid, Mlična Staza (ili *Kumova Slama).*

Kad se misli na zemłu kao materiju (ili dio), onda malim slovom: **Donesi mi dvi krošńe zemłe.**

Isto tako sunce kao svitlost i toplinu malim: **U litu sunce toliko pripeče zemłu, da se iz brazda para diže.**

Na isti način strane Kugle Zemałske: **iztok, zapad, siver jug, siveroiztok, jugozapad.** Ali ako se misli na odnosne zemłe i narode, onda velikim: **Borba Iztoka i Zapada.**

Posebna imena stvari:

Nehaj (ime kule), *Brštenik* (ime tvrđave), *Labud* (ime broda), *Debela Berta* (ime topa), *Đački Dom* (ime zgrade), *Baščanska Ploča* (ime povistnog spomenika), *Biblija* ili *Sveto Pismo* (naslov kńige, kao pojam), *Savski Most* (t. j. određeni most priko Save u Zagrebu)...

Kad je govor o bilo kojem mostu, onda se piše malim slovom: Prošli smo priko **mosta** na Neretvi (jednoga od tolikih mostova).

Vlastita imena živina:

Krilaš (koń), *Kulaš* (magarac), *Kitońa* (vol), *Zeka* (krava), *Zrna* (ovca), *Bilka* (kokoš), *Brundo* medvid), *Šarov* (pas), *Mrka* (mačka) i t. r.

Malim slovima pišu se oznake vrste (pasmine), kao i nazivi živina po boji kože (ili kojoj drugoj osobini) kad nisu vlastita imena: **bernardinac** (pas), **pramenka** (ovca), **simentalka** (krava), **turopołac** (pasmina svińa); **vranac, sivka, mrkońa, šaruła, mlikuša.** (11)

I kadkad mislenih imenica.

Neke mislene imenice mogu se pomišłat kao žive osobe (personifikacija abstraktnih pojmova) i u tom slučaju pišu se velikim početnim slovom:

Stoje prid vratima duše B o l i S t r a h pa kucaju... (Nazor). — *U životu nas često prati gospođa B r i g a.*

---

(11) Kao što se obće imenice živina pišu malim početnim slovom (**mačka, pas, koza...**), tako i obće imenice biła: **bor, bukva, hrast, jabuka, ivančica, lipa kata, kaduła, smiłe, vrisak.**

Isto tako i nazivi likarija: **aspirin, kinin, penicilin...**

C. — POČETNA SLOVA PREZIMENA

Mužka prezimena

Na primer: *Budak* Mile, *Bašagić* Savfet-beg, *Preradović* Petar, *Kluče Dobroslavić* Andrija. (12)

Mužka su prezimena skloniva: *Budaku, Bašagića, Preradovićem.*

Velikim poč. slovom pišu se i posvojni pridivci vlastitih i etničkih imena: *Hrvatov, Splićankin, Hercegovčeva; Marijev, Antin, Enverov, Jelkin, Marijin, Mejrin.*

Bilkino jaje, *Brundina* šapa, *Labudova* krma.(13)

Ali pridivci osobine i sličnosti, malim:

budakovski (roman)	prema	Budakov roman
tinovski (stil)	„	Tinov stil
leńinska (logika)	„	Leńinova logika
petrovske (vrućine)	„	Petrovdan
drakonski (zakoni)	„	Drakonovi zakoni

Odredbene oznake za imena, velikim:

Ludevit Posavski, Krešimir Četvrti, Grgur Ninski, Ivan Grozni, Plinije Mlađi.

Nu ako takav atribut nije sastavni dio imena, nego služi za ńegovo pobliže određivańe, piše se malim: **Borić st. Kušan ml.**

Jednako se postupa s običnim imenicama koje označuju položaj, naslov ili zanimańe: **kral Tvrdko, did Radoslav, majstor Radovan.**

Ženska prezimena

Od ženskih prezimena sklańaju se samo ona sa završetkom na *-a: Trnina*, gen. *Trnine*, dat. *Trnini*...

(12) Vidi str. 23.

(13) Pridivci izvedeni od imena država, zemała, pokrajina, krajeva, gradova, sela, zaselaka i sl. pišu se malim: **hrvatski, francuzki, dalmatinski, lički, zagrebački, dančański.** (V. str. 11. nap. 9).

Uz ostala prezimena ženskih mora se upotrebljavat ime s pristavnom (apozicijskom) ulogom, koje se jedino sklańa: *Milenka Bebić, Ružica Dubravčić, Ljiljana Trumbić;* gen.: *Milenke Bebić, Ružice Dubravčić, Ljiljane Trumbić*, lok.: *Milenkom*... (14)

Ili s apozicijama (pristavkama): *gospođica Bebić*, gen.: *gospođice Bebić; gospođe Dubravčić; profesorica Trumbić*, gen.: *profesorice Trumbić.*

Posvojni pridivci ž. r. sa značeńem »kćer«, »supruga« zamińuju prezime kad uza ń nema imena (ili pristavke) i pišu se velikim: **Kružićeva, Peranova, Šenoina** (od Kružić, Peran, Šenoa).

Ženski oblik nekih prezimena izvodi se nastavcima **-ka, -ica**: Jurjevićka, Ribarica.(15)

Prezimena na **-ski** (koja su po svom postanku pridivci) uzimaju se u genitivu, jer se od ńih ne mogu pravit novi pridivci: **Zrinski — Zrinskoga** (kćer), **Đalski — Đalskoga** (supruga).

D. — POČETNA SLOVA NAZIVA

Velikim početnim slovom pišu se i svi članovi nazivâ (osim pridloga i veznika te ričca s tom ulogom), kad se misli na nešto određeno (16). Tako na primer:

Nazivi družtava, poduzeća, trgovina i sl. —

a) Ako nemaju posebnog imena:

Hrvatski Radiša (naziv družtva), *Hrvatski Tiskarski Zavod* (naziv poduzeća), *Prometni Zdrug* (naziv vojn. jedinice), *Nogometni Klub* (naziv športskog družtva).

(14) Doslidno, ne može se reći samo: Bebić, Dubravčić, Trumbić.

(15) U nekim krajevima Hrvatske, žene se običava nazivat po muževu imenu: Antinica, Jurinica (od Ante, Jure).

(16) Vidi str. 7. s nap. 2. i str. 17. s nap. 19.

b) Kad postoji posebno ime, piše se velikim samo početno slovo prvog člana — i prvo slovo (odnosno prva slova) imena:

Hrvatsko kulturno družtvo »Marulić« — *Nakladno poduzeće »Jadran«* — *Udarni sklop »Zmaj od Bosne«* — *Tvornica žigica »Iskra«* — *Trgovina žitom »Zlatni Klas«* u Osiku.

U tekstu (ili napisu): **Priredba hrvatskog kulturnog družtva »Marulić«. — Nastup nogometnog kluba »Građanski«.**(17)

Nazivi ustanova i organizacija:

Hrvatski Sabor — *Katolička Crkva* — *Islamska Zajednica* — *Matica Hrvatska* — *Frańevački Red* — *Hrvatsko Narodno Kazalište* (u Zagrebu). — *Ministarstvo Prosvite* (u *Splitu).* — *Pravni Fakultet* (u Sarajevu). — *Kotarski Sud* (u Mostaru). — *Crveni Križ* — *Opus Dei* — *Sełačka Sloga* — *Vojska Spaseńa.*

Sveučilište u Zagrebu ili *Hrvatsko Sveučilište, Seńska Gimnazija* ili *Gimnazija u Seńu, Sińska Gimnazija* i t. r. (18)

Nazivi određenih razdobła, pokreta, revolucija, ratova, stranaka, događaja, priredaba i sl.:

Kameno Doba, Sridńi Vik, Devetnesto Stogodište, Međuplanetarno Razdobłe; Humanizam, Renesansa, Futurizam, Starčevićanstvo, Marksizam, Komunizam, Ekumenizam; Francuzka Revolucija, Sełačka

(17) Ako želimo napisat skraćeno, onda ovako: **H. k. d. »Marulić«** — **N. k. »Građanski«** i sl.

(18) Kad se ne misli na neku određenu ustanovu, nego na više ńih, ili vrstu ustanove, onda se ovakve imenice pišu malim slovom: **Sva sveučilišta imaju po nekoliko fakulteta. — U klasičnoj gimnaziji uči se grčki i latinski.**

Buna; Peloponezki Ratovi, Križarski Ratovi, Tridesetgodišńi Rat, Bitka pod Visom, Prvi Svitski Rat; Hrvatska Stranka Prava, Zelena Internacionala; Sveta Alianca; Bartolomejska Noć, Mirovna Konferencija u Parizu, Kongres Hrvatista u Zagrebu, Dubrovački Festival; Philosophia Perennis. (19)

Jednako se piše velikim početnim slovom kad se iz niza naziva uzme najznačajnija imenica:

Novi život Crkve (= Crkve Katoličke). — **On je tajnik Sabora** (t. j. Hrvatskog Sabora). — **Postao je članom Akademije** (u Zagrebu). — **To su plodovi Konferencije** (u Versaillesu). — **I mi smo proživili strahote Drugog Rata** (Drugog Svitskog Rata).

E. — POČETNA SLOVA OBĆIH IMENICA

1. — Kad se *radi kratkoće* upotribłavaju namisto vlastitog imena ili podpunog naziva:

Pučanstvo je burno pozdravilo Vrhovnika (t. j. državnog poglavara).

Godine 1867. osnovana je Matica (= Matica Hrvatska).

Sve za naš Pokret (namisto: Hrvatski Ikavski Pokret).(20)

2. — Iz počasti —

a) Naslovi određenih poglavara, kad se ne spomińe ńihova imena:

(19) Iznimke od gorńih pravila su jako duga imena i nazivi, koje se može pisat samo velikim početnim slovom prvog člana, a ostalo malim — ukoliko nisu vlastita imena. Na pr.: **Hrvatski zavod Svetog Jeronima u Rimu. — Ured za prosvitu, znanost i kulturu. — Prvi općehrvatski izsełenički sabor u New Yorku.**

(20) Isto tako **Domovina, Stari Kraj, Zavičaj** i sl. kad se misli na određenu zemlu, a imena joj se ne spomińe. Ali kad se piše i ime, onda: **domovina Hrvatska.**

Car, Sultan, Šah, Kral, Ban, Papa, Patriarh, Kalif.

Na isti način: *Kardinal, Nadbiskup, Vrhovni Zapovidnik, Admiral, Rektor* i t. r., kad se misli na o d r e đ e n u osobu.

Tako, na pr.: **Oporuka našeg K a r d i n a l a** (misto: kardinala Stepinca), **R e k t o r** (m.: rektor Hrvatskog Sveučilišta).

Također se piše **Sudstvo, Pomorstvo, Zadrugarstvo** (na pr. u Hrvatskoj), **Admiralitet** (u Englezkoj), **Generalitet** (u Nimačkoj), **Častničtvo, Đačtvo, Sełačtvo** i sl. kao imenice za neku određenu skupinu, ustanovu, stalež i t. r. Ali: sudstvo, pomorstvo, zadrugarstvo, generalitet, sełačtvo, kad ima općenit smisao. (21)

b) Počastne nadimke određenih osoba: *Božanski Utemeliteł* (= Isus), *Apostol Narodâ* (= Sveti Pavao), *Prorok* (= Muhamed), *Otac Domovine* (Ante Starčević), *Asižki Siromah* (Sveti Frane).

Isti postupak za skupne imenice o d r e đ e n i h osoba, kao: *Enciklopedisti, Priporoditeli...*

c) U pismima kad se obraćamo s posebnim štovańem:

Štovani gospodine Profesore!

Potvrđujem primitak Vašeg cińenog lista. Uvelike me obradovalo Vaše mišłeńe o razlikama hrvatskog i srbijanskoga...

Ili:

Cińeni Gospodine!

Kako iz Vašeg pisma razabirem, radujete se pokrića-

(21) U istom smislu možemo napisat: naša **Zemła** (misleći na Hrvatsku), naš **Jezik, Hrvatski Jezik, Hrvatski Pravopis** i sl. — kad se uzimłu kao određeni pojmovi.

ńu časopisa s izvornim hrvatskim jezikom. »To je novost« — velite. Jest novost, ali i neprocińivi dobitak za Hrvatstvo... (22)

Kad se pak piše kojoj ustanovi, ili se obraća većem broju osoba, zaminke triba pisat malim slovom:

Družtvu Hrvatskih Kńiževnika

Cińeni Naslove!

Prema onom što se do sada moglo saznat, vaš čin prigodom uvađańa hrvatskog pravopisa i hrvatskog izvornog jezika u kńiževnost primłen je s velikim zadovołstvom u svim krajevima Domovine.

S tim je ime vašeg družtva, kao i cilokupnog vašeg članstva, zapisano na zlatne stranice...

Pisma dobro poznatim osobama (te rodbini i svojti) naslovłavaju se malim početnim slovom — kao i svi zaminski oblici u ńima:

Dragi prijatełu! (ili: **Draga** sestro!...)

Jutros sam primio tvoje **pismo i razumio sve što mi pišeš. Veselim** se **da** si **i** ti **dobro i zdravo, što ti od svega srdca želim. I** tebi **i svima** tvojim...

F. — PIŠE SE MALIM SLOVIMA

a) Imenice pristaša i naslidovateła:

aristotelovac	od	Aristotel
kantovac	„	Kant
mojsijevac	„	Mojsije
isusovac	„	Isus
frańevac	„	Sveti Frane
starčevićanac	„	Starčević

(22) Vi, Vas, Vama, Vaše... piše se velikim poč. slovom jedino u pismu nekoj osobi (i to samo **jednoj** osobi!) sa štovańem. Ako je odnos intimniji: Ti, Tebe, Tebi... Nu kad se obraćamo na više osoba, ili občinstvu (na pr. u novinama i sl.), onda uvik malim: vi, vas, vama, vaše, vašim i t. r.

Imenice ove vrste s tuđim korinom svršavaju kadkad i drugčije:

budist	od	Buda
husit	„	Hus
marksist	„	Marx
skotist	„	Scot

b) Tehničke nazive nastale od imena naroda ili prezimena ludi koji su ih izumili:

amper	od	Ampere
ford	„	Ford
om	„	Ohm
rentgen	„	Röntgen
škoda	„	Škoda
volt	„	Volta
francuz (kłuč)	„	Francuz i t. r.

c) Imena dana i miseci:

ponedilak, utorak, srida, četvrtak, petak, subota, nedila;

sičań, velača, ožujak, travań, svibań, lipań, srpań, kolovoz, rujan, listopad, studeni, prosinac.

d) Nazive igara (umnih i tilnih):

šah, trica, tenis, alka, nogomet.

Ali kad mislimo na određenu igru, recimo u Sińu, onda velikim slovima: **Sińska Alka**, ili jednostavno **Alka**. Isto tako **Moreška** (na Korčuli).

e) Također imena običaja i plesova:

moba, dodole, kolo, tango, valcer.

f) Kao i pridivke izvedene od vlastitih imenica:

slovački	od	Slovak ili Slovačka
finski	„	Finac, Finska
viški	„	Vis, Višanin
francuzki	„	Francuzka
norvežki	„	Norvežka

brački	„	Brač
splitski	„	Split
omiški	„	Omiš
bokežki	„	Boka (Kotorska)
gružki	„	Gruž ([23])

Pridivci od stranih imenica pišu se s hrvatskim završetcima (vidi str. 92). Na pr. od:

Köln	—	**kölnski**
München	—	**münchenski**
New York	—	**newyorški**
Chicago	—	**chicažki**
Leipzig	—	**leipzižki**
Winnipeg	—	**winnipežki** i t. r.

Sve ostale riči: obće imenice, zaminke, pridivci, glagoli, pridlozi, prilozi, veznici, uzklici i brojevi (kad se slovima pišu) dolaze s malim početnim slovom.

SLOŽENICE

OBĆA PRAVILA

Dvi riči (ili više ńih) mogu se srest — i tada se pišu kao jedna: *složenica.*

1. — Ako se koja od ńih *samostalno* ne govori: *dovle, možda, odavle, sivero̱iztok, uzastopce.*

Dilovi tih složenica: **-vle, mož-, sivero-, -stopce**, ne govore se kao posebne riči.

2. — Ako se neka od ńih ne govori *u onom obliku* koji ima u složenici:

dovik, dvaput, obadvima, odmah, pokraj.

U samostalnoj upotrebi one bi glasile: **do vika, dva puta, obima dvima, od maha.**

([23]) Vidi nap. 13. na str. 14. i poglavle o pritvorbama, str. 83 — 86.

3. — Kad koja od ńih *promini* svoje pravo značeńe:

Pustopoľe, uoči.

Na prolazu kroz pusto poľe, nenadano me pogledao u oči. Ali:

Stigao je u **Pustopoľe** (selo) **uoči** Božića (neposridno, prid, dan prije).

IMENICE

Imenice se pišu sastavľeno —

1. — Po obćim (tek navedenim) pravilima:

bilobrk, danguba, dolńozemac, glavoboľa, polubrat, jugozapad;

Budimpešta, Pustopoľe, Starigrad, Bilorus, Smailagić, Ivandan.

Ako sastavni dilovi čuvaju svoje naglaske, moguća su dva načina.

a) Da se pišu razstavľeno (kad se u sklonitbi mińaju oba dila):

Bańa Luka — Bańe Luke, Stari Grad — Staroga Grada.

b) Ako se mińa samo drugi dio (a prvi ostaje nepromińen) među ńih se stavľa vezica:

Herceg-Novi — Herceg-Novog, Ivanić-Grad — Ivanić-Grada.(24)

2. — Složenice s pridlogom, ili ričcom *ne:*

bezkućnik, pomajka, pračovik; nebrat, nedilo. neprijateľ, nevira.

S riči *polu* isto tako: *polubrat, polukrug, polusložeńica.* (25)

(24) Vezica se ne stavľa među dvi imenice, od kojih prva ima šire a druga uže značeńe, te se obe sklańaju: **pilot lovac, žena seľanka** (pilota lovca, žene seľanke).

(25) Ali: polu-Hrvat, ne-Hrvat. V. str. 11. nap. 8.

Također: *pseudoznanost* i sl.

Vezicom se združuje složene imenice kad svaka od ńih zadržava svoje značeńe — a prva se ne sklańa:

rak-rana, spomen-ploča, radio-stanica, auto-put, baš-čaršija, general-pukovnik, Smail-aga, Ali-paša, Husein-beg.(26)

Na isti način združuje se i pridivke tako složenih obćih imenica: **radio-amaterski, baš-čaršijski** — ali od vlastitih imena spojeno: **Smailagin, Huseinbegov, Alipašin** (Alipašin Most), **alipašinski.** (V. str. 26).

S vezicom se piše također kad je imenica misto pridivka: **čelik-značaj, ivan-cvit** (čeličan značaj, ivanski cvit).

Isto tako turske: **alaj-barjak, demir-peńder.**

I **Marksizam-Leńinizam** se spajaju s vezicom (iako se oba dila sklańaju, jer se time ističe povezanost ovih pojmova.

Vezica se stavľa i među dva prezimena, ako se prvo ne sklańa: **Grgur Urlić-Ivanović, M. Vetranović-Čavčić.**

Tako isto među divojačkim i udate žene prezimenom: **Milka Ružić-Jakovina, Ivana Brlić-Mažuranić.**

Ako se oba prezimena sklańaju, vezica se ne stavľa: **Andrija Kačić Miošić, Nikola Šubić Zrinski** (gen.: **Andrije Kačića Miošića, Šubića Zrinskog**).

ZAMINKE

I zaminke se pišu sastavľeno —

1. — Po obćim (već izloženim) pravilima za složenice:

gdikoji, gditko, kojekakav, štošta, svakakav, svakoji, svašta, svatko.

Tako se pišu i od zaminka postali prilozi: *gdišto, kojekako, svakako.*

(26) Kada za imenom stoji podpuno srestli naslov, iz štovańa ili podrugľivi (a ne stvarni), piše se zajedno, bez vezice: **Huseinbeg, Mujaga, Mustafaga** i sl. V. str. 14.

2. — Složene s pridlogom *po* i ričcom *i*:

pokoji (= koji), *poneki* (= neki), *ponešto* (= nešto); *ikoji, ikolik, išta, itko.*

Ako **po** zadržava svoje posebno značeńe, piše se odiłeno: **Po koji** put ću to ponavłat? — Dajte svakomu **po neki** zadatak.

Isto tako se **i** piše razstavłeno kad je zaminka upotribłena s pridlogom (odnosno **i** u służbi veznika): Ako **i od koga** nešto čuješ, reci mi. — Mislite li **i s kim** o tome govorit? — Znamo **i tko** je **i što** je on.

3. — Složene s ričcom *ne* i *ni:*

netko, nešto, nekakav; nikakav, nikolik, nitko, ništa, nikoji.

Ako **ne** i **ni** służe za nijekańe, onda se pišu odilito od zaminke: **Ne tko** govori, nego što govori. — **Ni** od **koga** to niste mogli čut. — O tomu nisam **ni s kim** razpravłao. — Mnogo vike **ni za što.**

Prid tako složenom zaminkom, pridlog dolazi među ńu i ričcu ni: **ni od koga, ni u čemu, ni za što, ni u kakvo doba** — misto: od nikoga, u ničemu, za ništa, u nikakvo doba.

Kad ništa zamińuje imenicu, ne razstavła se **ni** od **šta:** Svi ga drže za **ništa** (t. j. za ništavca).

4. — Složenice s ričcom g o d *(tkogod, štogod, kojigod, kakavgod, kamogod):*

Mogao bi tkogod (= netko) *doć. — Bołe štogod* (= nešto), *nego ništa. — Ako bi došao kojigod* (= neki) *čovik, primite ga lipo. — Tkogod će i to pomislit.*

Jednako u padežima: *kogagod, komugod.*

Ako je **god** naglašeno, piše se odilito: **Tko göd** to kaže, lažac je. — **Što göd** (= što mu drago, bilo što) ideš, drobi. — **Što göd** radiš, misli na svršetak.

Piše se razstavłeno: **čiji mu drago, čin mu drago, koliko mu drago, tko mu drago; bilo kakav** ili **kakav bilo, bilo koji** ili **koji bilo, bilo tko** ili **tko bilo, bilo što** ili **što bilo.**

Razstavłeno se pišu zaminski oblici: **ń, mnom, te, se.** Na pr.: Stupio sam prida **ń.** — Gore po **ń.** — Došao je sa **mnom.** — Išao je za **mnom.** — Ne će te zvat.[27]

PRIDIVCI

Sastavłeno se pišu pridivci —

1. — Kad su od dva dila, a prvi je dio zaminka, pridivak, pridlog, niječnik *ne*, ili broj:

istorodan, samotvoran, samosvistan; dobroćudan, plavokos, velikodušan, bezglasan, bezsmislen, nagluh, nadčovičanski, nadmorski, omalen, privelik, prosid, sulud, nakriv; nemio, nepažłiv, nepoznat, nesritan, nevidłiv, neviran, nevišt, nezdrav; dvostruk, drugorazredni, petgodišńi. [28])

Isto tako se pišu zajedno d v o s t r u k i pridivci: *gluhonim, zvizdastoplav, indoeuropski; tamnosiv, svitložut, ułenoplav.*

Ali ako oba pojma zadržavaju svoja posebna značeńa, tada nisu složenice — i pišu se razstavłeno: **jako crven, ńežno modar, intenzivno plav** i sl.

Glagolski pridivci, i prilozi koji su postali pridivcima, također se pišu sastavljeno s *ne: nebrojeno* (blago), *nečuveno* (junačtvo), *nezvani* (gosti), *nemoguć* (= što ne može bit), *nevałao* (kao loš), *nečuo* (= kao gluh), *nevidio* (= kao slip).

---

(27) Kvalitativne i kvantitativne zaminke pojačavaju se s **i te: I te kakav, i te kolik.** (On je bio junak, **i te kakav!** — Dobili su pomoć. **I te koliku!**)

(28) Brojčani pridivci: dvogodišńi, trogodišńi, petgodišńi i t. r., kad su od višečlanih brojeva, pridivački se piše samo zadńi: dvadeset **petgodišńi,** sto **petdesetgodišńi,** dvadeset **dvomisečni.**

I strani prefiksi (pridmetci) također: *amoralan, antipatičan, filantropski, prokoncilski, filološki* i sl.

Na isti način složenice: *novorođeni, velečastni.*

Ako se priložki dio posebno naglasuje, onda se piše razstavljeno: **novo rođeni.**(29)

2. — Kad su složeni od skupova riči koje označuju *jedan pojam:*

bańalučki (prema Bańa Luka), *grubišnopoljski* (od Grubišno Polje), *hercegnovski, newyorški, književnoprosvitni, pridńonebčani, znanstvenoistraživački, obćeludski, siveroiztočni, jugozapadni.*

Po ovom pravilu i **indokinezki** (od Indokina) — ali: **indo-kinezki** (kad se odnosi na Indiju i Kinu).

Jednako složeni pridivci stranog potekla: *kršćanskodemokratski, nacionalsocialistički, socialdemokratski* i sl.

Tako, na pr.: **radikalnosocialistička vlada** (t. j. vlada jedne stranke). Ali: **radikalno-socialistička vlada** (kad znači vladu dviju stranaka) — zbog čega se piše s vezicom.

Na isti način: **prosvitno-književni časopis** (t. j. časopis za prosvitu i književnost).

Vezicom se, dakle, vežu pridivci složeni od više posebnih i razgraničenih pojmova, od kojih svaki ima svoj naglasak — ali se samo drugi (odnosno zadńi) sklańa: *francuzko-španjolski* (rat), *ruskoenglezki* (ričnik), *anglo-amerikanski* (savez), *gospodarsko-šumarski* (fakultet), *žuto-tubičasti* (cvit), *zagrebačko-splitski* (vlak), *Ličko-Krbavska* (župa), *crveno-bilo-modra* (zastava). U sklonitbi: *crveno-bilo-modroj.*(30)

(29) Ne vała razstavit »vele častni«.

(30) Vezicom pišemo i složene pridivke autorskog prava. Na pr.: **Krstić-Guberinin** (Ričnik).

Pišu se sastavljeno i glagoli —

1. — S pridlogom:

donit, dovuć, izvest (zakłučak), *izvezt* (lađu iz jezera), *izvêzt* (rubac), *pogledat, privest* (knigu), *privezt* (priko rike), *pročitat, uzdignit, zanemoć, prinemagat* se.

2. — S ričcom *ne* —

a) Uz glagolske oblike koji se samostalno ne govore:

nemoj, nemojmo, nemojte (zapovidka koja je postala od *ne mozi*); *nemaj* (zap. od *ne imat*); *nemam, nemaš, nemaju* (prezent ili sadańik); *nemajući* (glag. pridivak sadańi).(31)

Ostali oblici nisu sažeti — i zato se pišu razstavljeno: **ne imat, ne imah, ne imao, ne imavši...**

b) U oblicima trpnog (a i radnog) glagolskog pridivka (u pridivačkoj službi):

neuzorano (polje), *nečuvena* (stvar), *nepometene* (ulice), *nedorestao* (za ženitbu), *nedozrili* (grozdovi).

Od toga triba razlikovat izticańe protivnosti: Kupio sam kosu, **ne** kovanu — nego livenu.

c) Kada *ne* ne niječe glagola, nego zajedno s ńim daje potvrdno značeńe:

nestat, nestajat (=izčeznit, poginit), *nedostat, nedostajat* (= mańkat, falit), *nenavidit* (kao mrzit).

Ako takvim glagolima triba nešto nijekat, niječnik se postavla sprida: Ne nenavidi brata svoga! — Još **nije** nestalo hrane. — Ništa mu **nije** nedostajalo.

(31) Od ne imam — **nemam**; od ne jesam — **nisam** (od ne je — **nije**). Ne vała »nijesam«, »nijesi«, »nijesu« i sl.

Uza sve druge glagole *ne* se piše razstavljeno:

ne ću, ne ćeš, ne će, ne ćemo . . .; ne bih, ne biše, ne smim, ne čekamo, ne dođoše, ne gledajte, ne pišu, ne poć, ne radeći, ne rodilo, ne rekavši.

Razstavljeno se pišu složeni glagolski oblici —

S enklitikom na prvom mistu: *ja sam čitao, rado bih čitao, ja ću čitat, ti si govorio, on će radit, mi ćemo odgovarat.*

S enklitikom na drugom mistu: *čitao sam, čitao bih, doći ću.*

Za tvorbu budućeg vrimena (futur I) neodređenači sa svršetkom na *-ć* dobivaju milozvučno *i:*

doći ću, naći ću, peći ću, peći ćeš, reći ćemo, naći ćete.

Futur II. tvori se ovako:

budem znao, budem mogao, budem htio, budeš smio, bude učio.

PRIDLOZI

Pridlozi mogu bit —

1. — Jednostavni:

iz, na, nad, o, po, pod, pri, prid, u, uz, za, k (ka), *s* (sa), *od, do; među, blizu.*[32]

2. — Složeni (koji se pišu sastavljeno) —

a) Od dva pridloga:

iznad, izpod, između, izvan, ponad, posrid, zaradi.

Kad svaki pridlog čuva svoje posebno značeńe, pišu se razstavljeno: Ode aga **do pod** kulu svoju. — Priveži svaki kraj **po za** jednu granu.

---

[32] Kad bi spajańem pridloga **pri** s kojom drugom riči mogla nastat kakofonija, t. j. rič nezgodna za izgovor, namisto **i** dolazi **e**: **predivno, prepristojno, previše.**

Zbog istih razloga se izgovara i piše **primer, upotrebit** i dr. — a ne »upotribiti«, »primir« i sl.

b) Od pridloga i imenice:

nadohvat(u), nadomak(u), nakraj, namisto, napomol(u), navrh, pokraj, povrh, ukraj, uoči, uzprkos.[33]

Gdi se drugi dio osića kao imenica u padežu koji ovisi o prvom dilu, piše se razstavljeno: Stigao je **na misto** sastanka, popeo se **na vrh** stabla i gleda me **u oči.**

Ali: **Namisto** ńega, došla je Milka **uoči** Božića i pogledala zvizdu **navrh** borića.

PRILOZI

Prilozi se pišu sastavljeno kad su složeni —

1. — Od priloga:

gdigdi, kad(i)kad, gdikud, kudikamo.

2. — Od ričca *da, i, naj, ne, ni, po, pre, pri, su* i priloga:

dakako	*najviše*	*počesto*
igdi	*nedavno*	*ponekad*
ionako	*negdi*	*previše*
najbolje	*nigdi*	*prirano*
najbrže	*nikako*	*suviše.*

Jednako: *dašto* i *valda.*

Ali ako barem jedan od dilova zadržava svoje samostalno značeńe, izraz se piše razstavljeno: Dobro je **i onako** kako ti kažeš. — **I kad se vratiš,** opet ćemo nastavit. — Bilo je to **ne davno,** nego jučer. **I gdi** si bio?

Prilozi s neodređenim značeńem: **kadgod, kudgod, kolikogod** pišu se sastavljeno. Ali razstavljeno kad je naglasak na **god** (razdilno značeńe): **Kad god što** radiš, radi savistno.

Nu: Ako te kadgod naruže, ne uzrujavaj se.

---

[33] Ne postoje u hrvatskom jeziku pridlozi: »is, nat, pot, prit, us, ot, op, nis«. Doslidno, ne vala pisat: »ispad, ispod, natpastir, potpora, uskrsnuti, usprkos, otpor, otprilike, opsisti, niskost« i sl.

3. — Od pridloga i priloga:

dosad(a)	*odsvukud(a)*	*prik(o)jučer*
nabrzo	*odprije*	*prik(o)sutra*
nadesno	*odtada*	*unaprid*
nažao	*podaleko*	*unazad*
odsad(a)	*pomalo*	*zauvik.*([34])

Ako se hoće prilog osobito iztaknit, vala ga pisati razstavljeno od pridloga: **do danas, od kada, od sada, na veliko.**

Do sada smo se pripravljali. — Trguje se **na malo** i **na veliko.** Ali: **Odsad** ćemo pisat **naveliko** o tom.

4. — Od pridloga i pridivka (u neodređenom obliku):

doskora	*pogotovo*	*uostalom*
izdaleka	*potiho*	*uvelike*
iznova	*sliva*	*zaista*
izprva	*učisto*	*zarana*
namrtvo	*uobće*	*zdesne*

Primeri upotribe: **Zaista** znam da je tako. — Stigao je **izdaleka.** — Pripišite **učisto.**

Pripada li pridivak imenici, piše se razstavljeno: Došao je **iz daleka** kraja. — Stavite to **u čisto** posuđe.

5. — Od priloga i zaminke:

međutim	*stim*	*uto(m)*
nato	*stoga*	*zašto*
pritom	*svačim*	*zatim*
sasvim	*svakako*	*zato.*

Primeri upotribe: **Međutim** (= međuvrimeno), godine su prolazile. — **Nato** (= uto) je došao rat. — **Zatim** (= nakon toga) smo pošli u izseljeničtvo. — **Uto** poče i zora rudit. — **Zato** (= zbog toga) ustadosmo svi.

([34]) Razlikuj prilog **podaleko** (= prilično daleko), **pomalo** (= malo) od slučajeva kad pridlog **po** zadržava svoje dilno značeńe (i piše se razstavljeno): On je to **malo po malo** naučio.

Osića li se prvobitno značeńe sastavnih dilova (ili ako zaminka pripada imenici), pridlog se piše razstavljeno: Potraži **među** tim stvarima. — **Na to** ću ti odgovorit. — **Za tim** one čeznu. — **Pri tom** se svi nasmijaše. — **U to** vrime čelad je doma. — Nemaju smisla **za to** (za nešto).

6. — Od priloga i broja:
odjednom, posto, udvoje, zajedno.

7. — Od priloga i imenice:

doduše	*naoko*	*posridi*
dovečer	*napamet*	*smisla*
naime	*nažalost*	*sruke*
naizkap (popit)	*nizbrdo*	*uvik*
naizust	*obdan*	*uzput.*

Primeri: Čitao je **napriskok.** — Zna pismu **naizust.** — Naučio je **napamet.** — Uradit ćemo, **odprilike,** ovako. — **Sruke** (= zgodno) nam je. — To, **naime,** nije loše. — Drugo je pošlo **nizbrdo** (= naopako). Spomenit ćemo **uzput.**

Ali: Zabit **u pamet** (= zapamtit). — Pao je **uz put** (uz cestu). — **Niz brdo** teče potočić. — Palo mu je **s ruke** (= iz ruke).

8. — Prilozi srešteni od zaminke i imenice (ili pridivka i zaminke):

bogme	*litos*	*sinoć*
danas	*noćas*	*jesenas*

Tako se piše i **sutradan** — ali: dan-danas, dan-današńi. ([35])

([35]) Doći ću **do podne** (u bilo koji trenutak prije 12 sati).

Ali: Pisao sam cilo **dopodne.** — Radit ćemo cilo **popodne.**

Piše se, dakle, sastavljeno kad znači **cilo vrime** prije, odnosno posli podne.

Isti je postupak i sa složenicama: **pridpodne** i **poslipodne** (prid podne, posli podne).

Genitiv: **onoga popodneva.**

Nema srešćivańa, pa se stoga i ne piše skupa:

ako Bôg dâ	*dobro jutro*	*tako reć*
boše reć	*dobar dan*	*tako rekavši*
boše rekavši	*pravo reć*	*dobra večer.*(36)
Bože sačuvaj	*pravo rekavši*	

S vezicom se pišu slikoviti izrazi:

amo-tamo	*kad-tad*	*maše-više*
boše-gore	*kadli-tadli*	*ovde-onde*
brže-boše	*kako-tako*	*pošto-poto*
danas-sutra	*koliko-toliko*	*rekla-kazala*
gori-doli	*livo-desno*	*više-maše* (37)

Primeri: Sve je to **rekla-kazala** (= nepotvrđeno). — Glavińa **amo-tamo** (= smeteno, bezciłno). **Htio-ne htio,** morat će i on prihvatit istinu (= i priko svoje voše). — Odbacit će tuđe **kadli-tadli** (prije ili kasnije).

BROJEVI

Prema sastavu brojevi su trovrstni: *jednostavni, višečlani* i *složeni.*

Jednostavni —

a) Glavni: *jedan, dva, tri, četri, pet, šest, sedam, osam, devet, deset.*

b) Redni: *prvi, drugi, treći, četvrti, peti, šesti, sedmi, osmi, deveti, deseti.*(38)

U jednostavne se ubrajaju i imenice: **stotina, tisuća, milion** i **miliarda.**

Višečlani:

dvadeset i jedan, dvadeset i prvi...; sto četrdeset i pet, sto četrdeset i peti...

(36) Ne vała »dobar večer« (m. r.) ni »dobro veče« (s. r.) — jer je večer u hrvatskom ženskog roda. Dakle: **dobra večer!**

(37) Vidi stranice: 22, 23, 26, 34. i 70.

(38) Vidi str. 48. s nap. 57.

Složeni:

jedanput, dvaput, stoput.

Pišu se sastavłeno —

1. — Podpuno srestli:

jedanest, dvanest, trinest..., dvadeset, trideset..., dvista, trista, četristo, petsto, šeststo, devetsto;

jedanesti, dvanesti, trinesti, četrnesti, dvadeseti, trideseti, dvistoti, petstoti, devetstoti, devetstota i sl.(39)

Na isti način: *obadva, obedvi, obadvoje, dvostruk, petgodišńi...*

Tako se piše i **nijedan,** ali: **ni jedan jedini put, ni jedan ni drugi** — jer u ovakvim slučajevima oba dila čuvaju svoja osobita značeńa.

2. — Složeni s riči *put* (kada se izgovaraju s jednim naglaskom):

jedanput, dvaput, triput..., višeput, čestoput.

Kada dilovi takvih brojeva zadržavaju svoju samostalnost, izgovaraju se s dva naglaska — i pišu razstavłeno: **dvâ púta, trî púta, pêt púta..., drùgi pút, stôti pút.**

Prema tomu i: **više puta, mnogo puta, ovaj put, koji put.**(40)

Razstavłeno se pišu —

(39) Nije dobro »jedanaest, dvanaest, petnaest...«, već **jedanest, dvanest, petnest, šestnest** i t. r. — jer hrvatske izvornice ne podnose dvoglasa (diftonga) niti neposridnosti i suvišnih samoglasnika.

Tako, na pr. i: **ovakve, kakve, takve...,** a ne »ovakove, kakove, takove« i sl.

(40) Ne »jedan puta, prvi puta, ovaj puta, koji puta« misto **prvi put...** — jer je p u t akuzativ koji mora bit jednak nominativu.

Višečlani brojevi:

dvadeset dva, dvi stotine, pet stotina..., dvi tisuće, tri tisuće petdeset šest, pet miliona, šest miliarda — dvadeset drugi, stočetrdeset deveti, tisuću devet stotina sedamdeset i prva... (41)

Približne vridnosti označuju se vezicom: **dva-tri, pet-šest, sedam-osam, petdeset-šestdeset... dvoje-troje, četvero-petero, sedmero-osmero.**

Jednako tako i kad je imenica na prvom mistu: **sat-dva, godina-dvi, dan-dva, nediłu-dvi, misec-dva, rič-dvi** i sl.(42)

VEZNICI

Uz jednostavne veznike (i, a, e, da, ma, ni, pa, te, ako, kad, dok, jer, li) imamo i *dvi vrste* složenih —

1. — Srestli (koji se pišu sastavłeno):

ali, doli, eda, iako, ili, iliti, ipak, kadli, kamoli, negoli, niti, pošto, premda.(43)

Vała razlikovat dopustni veznik **iako** od sastavnog **i** s pogodbenim **ako:**

Iako zna, ne će da kaže. Ali: **Pođi** onamo **i, ako** budeš mogao, vrati se večeras. — Sad znaš, **iako** nisi učio. Ali: Sad si naučio **i, ako** hoćeš, pamti!

(41) Prid zadńu jedinicu može se dodat veznik **i: dvadeset i dva — dvadeset i drugi, sto četrdeset i devet(i).**

(42) **Ne vała nikad počimat rečenice s brojevima.** A ako se baš mora započet s brojem, onda ga pišemo slovima — ili prida ń stavłamo neku ričcu. Na pr.:

Dvadeset godina već je prošlo.

Dne 23. svibńa 1823. rodio se Ante Starčević u Žitniku.

Na 18. VIII. 1971. završen je ovaj Pravopis.

(43) Veznici: **ali, ili, nego, niti** mogu se pisat skraćenim oblikom kad god stil pisca (ili bilo koji drugi razlog) to traži — jer ne postoji mogućnost zabune u značeńu: **al, il, neg, nit.**

Pri tom skraćivańu ne triba točka ni apostrof.

2. — Nesrestli (pišu se razstavłeno):

a kamoli, a ipak, a to, bilo da, bilo gdi, bilo kako, bilo što, budući da, da li, jedino što, kad(a) li, kao da, kao što, koliko li, nego što, samo da, samo što, tek što, ako li.(44)

Isto tako pogodbeno **ako li,** koje se razvilo iz upitnog značeńa.

Praktični primeri: **Budući da** je lipo vrime, poći ćemo **na** more. — **Kada li** će po divojku? — Ne mogoše temeła postavit, **a kamoli** sagraditi grada. — **Ako li** mi ti virovat ne ćeš, **a ti** pođi i sam se uviri.

Pišu se razstavłeno i veznici: *kao god, gdi god, kad god, dok god.*

Ali kao prilozi oni imaju neodređeno značeńe, i pišu **se** skupa: Da se **gdigod** (= negdi) skrijemo? Ali: Gdi god bude moguće, počinit ću. — Ako **kadgod** (= kada, kadkada) dođete u Split, svratite se k meni. Ali: Kad god dođete, dobro došli!

Veznik **dok god** uvik se piše razstavłeno: **Dok god** budem živ, radit ću i moliti.

SKRAĆENICE

Riči koje se često upotribłavaju, obično pišemo skraćeno.

U hrvatskom ima *dvi vrste* skraćenica: (a) za *riči* i (b) skraćenice *početnih slova.*

Skraćenice za riči pišu se s točkom, a druge (koje su zapravo sažetice) bez točke.

(44) Kad veznik **li** ima upitno značeńe, uvik se piše razstavłeno: **da li, eda li, je li, kako li, koliko li, znaš li.**

A. — SKRAĆENICE (s točkom)

1. — Pisańem samo prvog slova:

g.	— *gospodin* (45)	*o. m.*	— *ovog miseca*
		t. j.	— *to jest*
v.	— *vidi* i *vik*	*v. r.*	— *vlastoručno* (vlastitom rukom)
m. r.	— *mužki rod*		
ž. r.	— *ženski rod*		
s. r.	— *sridńi rod*	*i t. d.*	— *i tako dale*
o. g.	— *ove godine*	*i t. r.*	— *i tako redom*

2. — Pisańem samo početnih suglasnika:

br.	— *broj*	*i dr.*	— *i drugo* (i drugi...)
čl.	— *član*		
mn.	— *množina*	*i sl.*	— *i slično*
pl.	— *plemeniti*	*na pr.*	— *na primer*
st.	— *stogodište*	*pr. K.*	— *prije Krista*
str.	— *stranica*	*šk. god.*	— *školska godina*
sv.	— *sveti* i *svezak*	*t. zv.*	— *tako zvani* (46)

3. — Prvi slog do drugog samoglasnika:

arh.	— *arhitekt*	*razr.*	— *razred*
gimn.	— *gimnazija*	*uzp.*	— *uzporedi*
god.	— *godina*	*čak.*	— *čakavski*
kot.	— *kotarski*	*kajk.*	— *kajkavski*
inž.	— *inžeńer*	*štok.*	— *štokavski*
prof.	— *profesor*	*jedn.*	— *jednina*
		množ.	— *množina*

(45) Gg. i gg. — gospoda.
(46) Isti način kad skraćenica počińe samoglasnikom. Na pr.: ak. — akuzativ, uč. — učenik.

nom.	— *nominativ*	*instr.*	— *instrumental*
gen.	— *genitiv*	*fut.*	— *futur*
dat.	— *dativ*	*komp.*	— *komparativ*
vok.	— *vokativ*	*perf.*	— *perfekt*
lok.	— *lokativ*	*sing.*	— *singular*

4. — Prva dva sloga (do 3. samoglasnika):

augm.	— *augmentativ*	*superl.*	— *superlativ*
demin.	— *deminutiv*	*uzpor.*	— *uzporedńak*
hipok.	— *hipokoristik*	*imperf.*	— *imperfekt*

5. — S početnim slovom i jednim suglasnikom (ili više ńih):

impf.	— *imperfektni*	*pf.*	— *perfektivni*
rkt.	— *rimokatolik*	*sthr.*	— *starohrvatski*

Na isti način skraćuje se i neke latinske riči koje upotribłavamo u knńiževnosti, školstvu, upravi i t. r. Na primer:

n.	— *nominativ*
m.	— *masculinum* (mužki rod)
f.	— *femininum* (ženski rod)
n.	— *neutrum* (sridńi rod)
l. c.	— *loco citato* (na navedenom mistu)
m. p.	— *manu propria* (vlastitom rukom)
o. c.	— *opus citatum* (navedeno dilo)
p. s.	— *post scriptum* (posli napisanog)
s. l.	— *sine loco* (bez oznake mista)
s. v.	— *sub voce* (kod riči)
a. a.	— *ad acta* (u spise)... (47)

(47) Kad svršenom pismu hoćemo još nešto nadodat, onda (kao i uvik pri počimańu) i latinskim skraćenicama prvo slovo veliko: P. s.

Neke se pišu samo velikim slovima:

L. S. — *locus sigili* (misto pečata)
M. P. — *misto pečata*
N. B. — *nota bene* (ne zaboravi, da se ne zaboravi)
N. N. — *nomen nescio* (ne znam imena) ([48])
X. Y. — *iks ipsilon* (neki, nepoznati)

B.— SAŽETICE (bez točke)

1.— Za mire i novčanice:

m	— *metar*	*g*	— *gram*
mm	— *milimetar*	*t*	— *tona*
cm	— *centimetar*	*kl*	— *kilolitar*
dm	— *decimetar*	*hl*	— *hektolitar*([49])
km	— *kilometar*	*dkl*	— *dekalitar*
kg	— *kilogram*	*l*	— *litar, litra*
dkg	— *dekagram*	*dcl*	— *decilitar*
dg	— *decigram*	*Kn*	— *kuna*
mg	— *miligram*	*b*	— *banica*

2.— S početnim i završnim slovom riči:

dr	— *doktor*	*gđa*	— *gospođa*
		gđica	— *gospođica*

Isto tako u sklonitbi bez točke: **dra** (doktora), **dru** (doktoru), **gđi** (gospođi), **gđici** (gospođici) i sl.([50])

Bez točke se pišu i skraćenice: *don, dum* (od dominus) i *fra* (od fratar) jer se tako skraćene i izgovaraju.

([48]) N. N. piše se namisto imena i prezimena koje nije poznato, ili se ne želi reć.

([49]) HP je oznaka za miru konjske snage (engl. horse power).

([50]) Na isti način se izgovaraju kao podpuno napisane riči sve skraćenice i sažetice: **prof.** (izgovaraj: profesor), **inž.** (izg.: inžeńer) i t. r.

Ne vala izgovarat »dr«, »prof«, »gđa«, »gđe« i sl.

Sve skraćenice osobnih naslova (bile s točkom ili bez točke) pišu se malim slovom — ukoliko nisu na početku:

Don Petar je pisao fra Anti da dolazi gen. Šimić, adm. Vuković i prof. Jukić. Prof. Sušić je na to spomenio fra Ivu, dra Katića, inž. Jurjevića i don Franu.([51])

3.— Za nazive (imena i simbole):

HIP	— *Hrvatski Ikavski Priporod* (pokret)
MH	— *Matica Hrvatska* (kulturna ustanova)
BiŠV	— *Buńevačka i Šokačka Vila* (časopis)
HD	— *Hrvatski Dnevnik* (novine)
RH	— *Republika Hrvatska* (državna organizacija)
HRS	— *Hrvatski Radnički Savez* (staležka)
ZET	— *Zajedničko Europsko Tržište*
SED	— *Sjedińene Europske Države*
UN	— *Ujedińene Nacije* (međunarodna org.)
USA	— *United States of America (SAD — Sjedińene Amerikanske Države)*

Sažetice ove vrste mogu se izgovarat na *tri* načina:

a) Kao da su napisani podpuni dilovi.
b) Slovo po slovo: HIP — *ha-i-pe.*
c) Kao rič: SAD — *sad,* ZET — *zet.*

Ovakve skraćenice su bez promina u padežima. Ali, ako je radi jasnoće potribno, velikim slovima se dodaju nastavci malih s vezicom: Na saborovańu UN-a razpravľalo se o Hrvatskoj. — Vođa HRSS-e bio je u SSSR-u.([52])

([51]) Ali kad su stalni dio imena, naslovi se pišu velikim početnim slovom: **Ben Hur, Don Juan, Fra Didak, Hadi Lojo, Sveti Jeronim** (i **Sv. Jeronim**).

([52]) Niti sažetice s vezicom (**B-H**), kao ni one s veznikom: **BiH, VuS** i sl. (koje se osićaju kao neka vrsta novih riči: **beha, bih, vus**) ne dobivaju pokratne točke.

4. — Oznake kemijskih elemenata i nazivi figura u šahu također su bez točke:

J — jod, *K* — kalij, *Mg* — magnezij;

K — kralj, *D* — dama (kraljica), *T* — toranj (kula).

Točka se ne stavlja ni uz § (paragraf).

5. — Bez točke su i skraćene složenice koje se mogu izgovarat kao jedna riječ:

Hansa — Hrvatska Novinska Služba

Hašk — Hrvatski športski Klub

Kominterna — Komunistička Internacionala

Tako nastale riječi mijenjaju se po padežima kao i druge hrvatske imenice: **Haškov** igrač, nekad tajnik **Haesese**, dopisnik je za **Hansu** u Splitu.(53)

Na isti način mijenjaju se u padežima i složenice koje primamo gotove iz drugih jezika: **Unra** i njezina pomoć, t. j. pomoć od **Unre**. — Stigla je obavist **Uneska**; zapravo **Unescove** upute. — **Unicef, Unicefa, Unicefu**, i t. r.

PRIKIDANJE RIČI

Kada u pisanju (ili tiskanju) cila riječ ne može stat na kraju redka, pritičak se prinosi u drugi — a na mistu prikidanja stavlja se vezica (-).

Riječ se može razstavit u onoliko dilova koliko je u njoj samoglasnika. Kod toga vala pazit na razliku postupka za jednostavne i složene riči.

Za razlikovanje sličnih sažetica zadnji član se piše podpuno: **HP Zadruga, HP Zaštita.**

(53) Dugom upotribom naziv Hrvatske Seljačke Stranke postao je ne samo sažetica velikih slova: **HSS**, nego i posebna riječ: **Haesesa** — sa svim padežnim prominama (**Haesesa** — Haesese, Haesesi, Haesesu, Haesesom...).

Jednostavne se riči prikidaju —

1. — Po samoglasničkim skupovima:

Ka-ta-ri-na, do-mo-vi-na, li-va-da, ma-li-na, či-ta-nje, go-vo-ri-li;

bo-rac, dio-ba, slo-ga.

Kako se iz gornjih primera vidi, suglasnik među dvama samoglasnicima uvik pripada drugom redku.

I jedno slovo može tvorit slog:

di-o-ba, ja-u-ka-nje, o-ća-le, ra-di-o-ni-ca, za-u-ze-to.(54)

2. — Po suglasničkim skupovima —

a) Ako se pri kraju redka nađu dva suglasnika, prvi ostaje, a drugi iđe u novi redak:

brad-va	*jut-ro*	*sed-lo*
crk-va	*kaž-njen*	*stab-lo*
čav-li	*kruš-ka*	*Tuz-la*
dav-no	*kup-len*	*ust-na*
dik-la	*mod-ra*	*važ-no*
drh-taj	*mot-ka*	*vit-lo*
hrab-ri	*pas-la*	*viž-ba*
ig-la	*rad-nik*	*zad-nji*
jag-ma	*rah-lo*	*žet-va.*

Pridivački nastavak **-ji** uvik pripada sam drugom slogu: **čavč-ji, gušč-ji, kobč-ji, vrebč-ji mač-ji; čavč-jega, gušč-jem, vrebč-jih.**

b) Kad se kod priloma nađu tri (ili četri) su-

(54) Nikad se ne prinosi jedno slovo: »bi-o, da-o, ka-o, pisa-o, izgovori-o« i sl.

Još manje je dopušteno prinosit suglasnike (ili suglasničke skupove) kao: »dužno-st, dužnos-t, je-st, priš-t, perfekt« ili »perfek-t«.

glasnika, *prvog se ostavla u prvom*, a druga dva (odnosno tri) prinosi u drugi redak:

is-kra, jez-gra, rot-kva, voj-ska;
gor-štak, gospod-ština, gram-zliv;
grad-ski, kralev-ski, zemal-ski;
zdrav-stven, znan-stven;
brat-stvo, car-stvo, gospod-stvo, otčin-stvo, prvenstvo, sred-stvo, škol-stvo, zastup-stvo;

pokuć-tvo, sełač-tvo, vojnič-tvo, činovnič-tvo, druž-tvo, množ-tvo, pravaš-tvo.

S k u p o v i : st, št, zd, žd

Kad su od tri suglasnika dva prva: *st, št, zd, žd* prikida se tako da *oni ostanu u prvom* — a treći suglasnik prilazi u novi redak (osim u završetcima *-stvo* i *-štvo* prid kojima je samoglasnik):

gost-ba, izvlast-ba, bolest-nik, propust-liv, strastven, kazališt-ni, zemlišt-ni, grozd-ni, nužd-ni, sest-ra ali: *izkus-tvo, pravaš-tvo.*

Kad se ovi skupovi nađu pri kraju riči, razstavlamo ih po pravilu suglasničkih skupova: **bos-ti, gos-ti, rados-ti, bojiš-te, ogńiš-te, strniš-te, zemliš-te, uz-da, nuž-da.**

SLOŽENE RIČI

Složene riči vala prikidat po ńihovim sastojkama —

a) Kad prvi dio svršava na suglasnik i drugi počińe suglasnikom:

nad-mećat, naj-boli, noz-drva;
ob-javit, ob-lit, ob-radit;
od-jek, od-teretit, od-tudit;
pod-žeć, prid-hodnik, prik-lani;
raz-lutit, raz-stanak, raz-topit, raz-vit, raz-red.

b) Kad prvi dio svršava na suglasnik, a drugi počińe samoglasnikom:

iz-obličit, iz-opačit, iz-ubijat;
ob-ić, ob-istinit se, ob-udovit;
prid-objava, prid-osićaj, prid-ujam;
raz-ić se, raz-odkrit, raz-uzdat.

c) Kad prvi dio složenice svršava samoglasnikom:

golo-glav (ne »golog-lav«)
Kreši-mir
na-dmem (na-dut se)
ne-vira
ni-smo (je-smo)
ni-tko (ne »nit-ko«)
o-blutavit (blutav)
o-bradit (kao podbradit) (55)
o-zlida
o-značit (znak)
po-čnem (po-čet)
po-dlanica (dlan)
po-zvan (zvat ga)
pri-pnem (pri-pet)
raza-pet (ne »raz-apet«)

d) Riči kod kojih nije podpuno jasno kako su složene, mogu se prikidat kao jednostavne:

o-buć, od-ustat (od-u-stat, odu-stat), o-tet, pod-uprit (po-du-prit), raza-rańe, ra-zo-rit, ra-zum, razu-mit, u-zet.

I tuđe riči prikidamo, uglavnom, prema navedenim pravilima. Nu kod ńih vala pazit na dvoglase, koji se ne smiju razstavlat:

Eu-ropa, kauč, tau-tologija.

One koje pišemo izvorno, prikida se prema glasovima: **Bau-delai-re, Gö-the (Goe-the), Mik-száth, Rü-ckert, Wa-shington.**

Ali kad su u stranom jeziku podvostručeni suglasnici, ńih se obično razstavla: **Maz-zini, Mül-ler, Marseil-le, tor-re.**

(55) Od brada: o-bradit. Drugo je: ob-radit (prema radit).

Složenice se prikidaju, kao i hrvatske, prema svojim sastavnicama (sastavnim dilovima):

ob-jekt, ad-jektiv, tri-edar, tetra-edar, eks-pedicija, eks-plikacija.(56)

Kad se tuđe riči pišu prema ńihovu izgovoru, prikidamo ih kao i naše: **fres-ko, kulo-ari, Łer-mon-tov, ni-vo, par-don.**

One pak koje osićamo kao sasvim udomaćene, odnosno kod kojih ne razabiremo sastavne dilove, vała prikidat kao da nisu složenice: **eg-zemplar, eg-zegetika, pe-da-gog, rap-sod.**

Ako triba prikidat polusloženice na onom mistu gdi su vezane vezicom, tada se vezica stavła i na kraj prvog i na početak drugog redka:

Bilo-	*šar-*	*Smail-*	*Ozał-*
-Gora	*-Planina*	*-aga*	*-Grad*

(56) Skup ks ne smi se razstavłat, jer on u tuđim ričima (odkuda potiče) pridstavła jedan glas: **x.** Dakle: **ta-ksa, teks-til, eks-pres.**

II. – DIO TEHNIKA PISAŃA

PRAVOPISNI ZNAKOVI I TEHNIKA PISAŃA

U modernom sustavu slobodnog razstavłańa, temełno je načelo da se ono što je u mislima tisno povezano ni na papiru ne dili. Nazvan je logičnim. Mi držimo da mu više odgovara naziv psihołožki — jer povezanost misli ovisi o značaju, odnosno duševnoj konstrukciji osobe.

Da bismo mogli što virnije prinosit misli u pismo, moramo poznavat tehniku postavłańa pravopisnih znakova. Od kolike su važnosti dotična pravila, možemo prosudit po slidećem primeru sa zarizom:

To što si kazala, meni nije jasno.

Zariz za riči *kazala* znači: meni osobno nije jasno. Ako li ga stavimo za *meni*, značit će da nikome nije jasno.

To što si kazala meni, nije jasno.

PRAVOPISNI ZNAKOVI

točka	.	*navodnici*	» «
dvotočje	:	*označnici*	' '
točkice	...	*apostrof*	'
zariz	,	*ograde*	()
točkozariz	;	*zagrada*	)
upitnik	?	*razlomke*	//
uzkličnik	!	*razmaknica*	—

vezica	-	*jednačka*	=
naglasnici	ˋ ´ ˆ ˘	*zvizdica*	*
genitivńak	ʌ	*znak. potekla*	> <

UVOD U POSTAVLAŃE ZNAKOVA

Misli su tajne. Ako hoćemo, možemo ih i objavit. I to na dva načina: *govorom* i *pismom.*

Ali, da bi i drugima bilo jasno što želimo reći, moramo naše misli listat u nizce, koji se zovu rečenicama.

Jednostavna rečenica

Rečenica u kojoj ima samo jedan podmet i jedan prirok, zove se *jednostavna* (ili obična) rečenica. Na primer:

Čovik radi.

(Ovde je podmet *čovik*, a prirok *radi).*

U jednostavnoj rečenici mogu bit dva podmeta, a samo jedan prirok:

Brat i *sestra* uče.

Na isti način jedan podmet s dva priroka:
Svit se *pripadne* i *uzbuni.*

A može bit i više podmeta i više priroka u jednoj običnoj (jednostavnoj) rečenici:

Otac i *majka* jednako *łube* i *odgajaju* dicu.

Kad podmeti i priroci imaju još i svoje dodatke, nastaje razširena jednostavna rečenica.

Četri su vrste jednostavnih rečenica:

a) *Pripovidne* — s kojima se nešto kaziva ili pripovida. U pisańu im se stavła točka na kraju (kako i gorńi primeri pokazuju):

U početku bijaše Rič. — Tako je pisano u zvizdama.

b) *Zapovidne* — s kojima se nešto nalaže ili zapovida. Označuju se uzkličnim znakovima:

Čoviče, štuj svoga Stvoritela! — Budi čovik!

c) *Upitne* — s kojima se nešto pita. Završuju se upitnikom:

Zašto smo na Svitu? — Tko može zamislit bezkrajnost?

d) *Uzklične* — s kojima se očituju razna duševna razpoloženja. Na svršetku im se stavła uzkličnik:

Oh kako si velik, Bože! — Blaženi čista srdca!

Složene rečenice

Kad se dvi jednostavne rečenice (ili više ńih) slože u jednu cilovitost, onda postaje složena rečenica:

Zora puca, bit će dana. — Brat piše, a sestra čita.

Ove (i slične) rečenice složene su od neovisnih ili samostalnih jednostavnih rečenica. Svaka sama za se ima podpun smisao, a jedna je od ńih *glavna* — dok je druga *sporedna.* Tako poredane rečenice zovu se *neovisno-složene.* Među ńih se mora stavit zariz.

Ali ako su vezane sastavnim veznicima: *i, pa, pak, te, ni, niti,* zariz im ne triba:

Dan osvane i *sunce ograne. — Izišlo je sunce* pa *se magle razpršile. — Vitrić zapiri* pak *povitarac piri. — Ne zna on* ni *ńegovi čitateli. — Ni sve gore posici* nit *bez drva doma dođi!*

Isto tako uzporedne rečenice (sastavłańa ili razstavłańa) kad imaju isti (t. j. zajednički) podmet, ili isti (zajednički) prirok, ne razstavłaju se:

Pozovi ga sam ili po nekom poruči. — Ne pije vina nit

puši duhana. — Stanica prima vodu i hranu te ih prirađuje. — Spopadne bukvu pa počne vući tamo i ovamo.

Ali kad su složene rečenice bez veznika (pa bile i s istim podmetom) dobivaju označni zariz:

Anera se trgne, naglo ustane, priđe k Mariji i stane ju milovat. — I narodi se podigoše, biše kripki, biše slavni. — Tko brzo sudi, brzo se kaje.

TOČKA

Točka (.) se stavla kao pravopisni znak —

1. — Na kraju rečenice koja nije upitna ili uzklična:

Obrana domovine je dužnost i čast.
A tko ju mora branit?
Ńezino pučanstvo.
Tako je! Živila Hrvatska!

2. — Za rednim brojevima —

a) arapskim: *1. 2. 3. 4. 6. 10. 15. 120. 1913.*([57])

b) rimskima: I. II. III. V. X. XVI. L. C. D. M. ([58])

Također za velikim slovom (popraćenim s razmaknicom) kad se s ńim označuje poglavłe, odsik ili slično — i pisańe nastavła u istom redku:

A. — Primeri iz klasičnih jezika.
B. — Primeri iz živih jezika.

([57]) Brojevi bez točke označujuju glavne, a brojevi s popratnom točkom redne.

([58]) Nadnevci se pišu arapskim i rimskim znakovima: **Dne 17. II. 1949.**

Ili arapskim brojevima i latinskim slovima: **Od 9. srpńa 1913. do 8. svibńa 1945.**

Ista pravila vride i za brojeve:

I. — Iz grčkog i latinskoga.

II. — Iz europskih i azijskih jezika.

Ako se u istom redku *ne nastavła*, ne tribaju (ni brojevima ni velikim slovima) nikakvi popratni znakovi:

A

Ovakvo redno slovo (ili broj) može stat i na sridini:

A

Malim slovima u istoj službi stavła se zagrada. Primere imamo u 2. točki ovog poglavła. (Vidi i »Zagrada« na str. 67.

3. — Točka dolazi i za skraćenicama:

Republ. Hrvatska, t. j. (to jest), *na pr.* (na primer), *i sl.* (i slično), *i t. r.* (i tako redom).

Ne stavła se točka

Za nadpisima i podpisima te naslovima i podnaslovima obćenito.

Ni za rečenicom kad se na ńu nadovezuje druga rečenica razjašńeńa, posridstvom zariza — ili razmaknice:

Tko piva, zlo ne misli.
Mrtvi se ne vraćaju — reče Vidurina.

Ni rednim brojevima u nizańu, kad za ńima neposridno dolazi koji drugi znak:

Čitao sam u »Kritiki« br. 1 — 5. i 8 — 10. na str. 17, 24, 35. i 48.

Niti za rednim brojevima u ogradama:

Francuzka Revolucija (1789).
Prvi Svitski Rat (1914 — 1918).

DVOTOČJE

Dvotočje (:) se stavla —

1. — Prid navođeńem ili nabrajańem:

Spomenimo nazive nekih hrvatskih otoka: Krk, Rab, Pag, Dugi Otok, Brač, Hvar, Korčula, Lastavo.

Znadu đaci što ih čeka: škola, učeńe, stega i red.

2. — Prid upravnim govorom:

Sokrat je rekao: »Zaslužio sam da me uzdržavaju do smrti u Priteneju.«

Izgrlivši dicu, otac ih upita: »Kako ste mi, mili moji?«

3. — Prid pripovidnom rečenicom (kojom se tumači pridhodna) bez veznika:

Cil naše borbe je samo jedan: izvojevati neovisnost Hrvatskoj.

Govorimo kako nema božićnog ugođaja: nema zime, sniga, klizańa po mrazu, grijańa ruka vlastitim dahom.

Nije sve zlo: ima i dobra.

4. — U navođeńu, kad ono što se navodi nije sastavleno od više dilova:

Pučki znači: razumlivo širokim krugovima.

Kad u jednom šumarku vidim: divan srnak.

Spojem jednog protona i jednog elektrona postaje najjednostavniji elemenat: vodikov atom.

5. — Za prilogom (kao i rednim brojem pisanim slovima) u nabrajańu:

Najprije: na vrhu brda postavit topove, dałe: livo krilo pomaknit prema šumi, zatim: zalaznicu zadržat kod mosta.

Prvo: na vrhu brda..., drugo: livo krilo..., treće: zalaznicu... (59)

6. — Među brojevima (namisto riči »prema«):

Danas su igrali »Drina« i »Drava« s rezultatom 3 : 1 u korist »Drine«.

TOČKICE

Točkice (...) se postavłaju —

1. — Na mistu gdi se govor prikida, a započeta misao nije dovršena:

»Kad se vratiš kući, pozdravi mi majku, reci joj...« — ali rańeni vojnik grčevito zajeca i onesvisti se.

2. — U izprikidanom govoru, u kojem se izgovaraju samo pojedine riči:

Braćo, pazite!... Moja prva sat... previše izložena na cesti... (60)

3. — Namisto skraćenica: i t. r. (i t. d.):

Za privoz imamo: zrakoplove, brodove, vlakove...

ZARIZ

A. — Za razstavłańe rečenica

1. — Kad su poredane bez veznika:

Danak prođe, noćca dođe.

Pada dosta kiše, bit će rodna godina.

Ja sam bio umoran, dan je bio vruć, kruna se

(59) Isto se može pisat i razstavłenim rečenicama. Na pr.: Prvo: .... Drugo: .... Treće: ....

(Vidi i str. 56)

(60) Kad se rečenica prikida, stavła se razmaknicu; kad se prikida govor na nekoliko mista, označiva se točkicama (obično po tri).

osušila — ali je ipak nosim Tebi, oprosti što sam zakasnio!

2. — Prid suprotńakom i suprotnim smislom:

Sladko jest, ali *nezdravo. — Nagovaram ga,* a *on ne će. — Nije tako,* neg *ovako! — Ne on,* već *ona.*

Nije za razmišlańe, a kamoli *za proučavańe. — Počeh pisat čestitku,* a ono *izpala pisma. — Bojala se izpita,* kad tamo *položila ga izvrstno. — Misto da plače,* on *se smije.* (Tribalo bi da plače, *a* on se smije.)

3. — Prid izkłučnicima i zakłučnicima:

Pole je pusto, osim *što na ńem reste po koji grmečak . — Sve ću žrtvovat,* samo *ne časti. — Selo je obavio mrak,* tek *u jednoj kućici gori svića.*

Tako ste želili, zato *se ne tužite. — To je plod našeg rada,* dakle *i zarada naša.*

4. — Kad se glavnim rečenicama dodaju sporedne kao neko razjašńeńe i slično, među ńih triba stavit razstavni znak:

Grme topovi, da se sva zemła trese. — Gdi je vatre, tu je i dima. — Mahni srpom, da ti vidim ruku.([61])

5. — Razstavłaju se i onda kad je ovisna rečenica stegnuta i kazana glagolskim prilogom:

Ploveći (dok je plovio) *u noćnom nevremenu, brod se razbio o greben. — Zahvałujući Rusima, Bugari su dobili svoju narodnu crkvu. — Malo po malo sitnile su kišne kapłice, pritvarajući se u gustu maglu.*

([61]) Kad se dvi-tri ovisne rečenice vežu s veznikom, ne dile se zarizom: **Javłaju s brda da cestom jure naši teretńaci i za ńima se dižu oblaci prašine. — Stoji s bičem te brani ulaz.**

Iznenađen i zapripašten (budući da je bio iznenađen...), *neprijatel se pridao na prvi poziv. — Jaki i odlučni* (budemo li jaki i odlučni), *svladat ćemo sve potežkoće.*

Kad se u sklopu rečenica želi neku od ńih osobito iztaknit, stavłamo prida ńu zariz (ili razmaknicu), bez obzira na veznik. To je t. zv. znak izticańa:

Pročitao sam naslov članka, **i sve mi je bilo jasno.** — Ili ćemo spasit hrvatski jezik, **ili će povist pisat o još jednom nestalom narodu.** — Ni luk io, **nit ńim mirisao.** — Orat ćemo s konima ili s volovima — **ili ćemo hladovat.**

U slučajevima kad se ovisno-složene rečenice međusobno popuńuju i tisno vežu, razstavnici nemaju mista među ńima:

Povratit ću ti knigu čim je pročitam. — Čovika obuzmu čudni osićaji kad dolazi u Split. — Juri se srdce steže dok gleda Kitońu. — Ne napriduje jer je nemaran. — Žao mi je što nisi uzrestla. — Mislim da ne ću pogrišit ako kažem istinu. — Želim znati zašto sam ovde. — Počeo je pisat zato što je spoznao stvarnost. — Kupio bih kuću da imam novaca. — Sve ću ti dat ako mi se pokloniš. — Radit ćemo kako mognemo. — Žet će onako kako je posijao. — Sve je drugčije negoli su pridpostavłali. — Svršili smo prije nego se mislilo. — Molio je da ga puste. — Ne znaju što bi radili.

Međutim, ako ovisne rečenice pišemo priokrenutim poredkom (inverzivno), t. j. kad sporedne pridhode glavnima, uvik se moraju razstavit zarizom:

Čim pročitam knigu, povratit ću ti je. — Kad dolazi u Split, čovika obuzmu čudni osićaji. — Zato što je spoznao istinu, počeo ju je propovidat. — Da

imam novaca, kupio bih kuću. — Ako mi se pokloniš, dat ću ti sve što vidiš.

B.— Među ričima i skupovima riči

1. — Kad se nižu istovrstne riči:

Ja, ti, on, ona, ono, mi, vi, oni, one...

Praskozorje, zora, svanuće, jutro, dan, predvečerje, večer, noć.

Moramo čitat, pisat, radit i moliti. — Hoćemo slobodu govora, tiska i zborovańa. — Donio je iće, piće, odiću, obuću i pokrivače. — Možeš se vozit autom, brodom, vlakom ili zrakoplovom.

2. — Kad se nižu skupovi riči:

Prošle su gostbe, kričava glasba, zanosni sni i ludi plesovi. — Boje se noćnih zvukova, zavijańa vukova, pucketańa pokućtva, šumova vitra, mijaukańa mačaka i lajańa pasa. ([62])

Različni skupovi se razstavłaju i onda kad počińu s veznicima, pridlozima ili bilo kojom riči:

Slušamo mi i pisme i opere, i Borisa Nikolića i Vicu Vukova, a iđemo i u kino i u kazalište. — Tu jednako prolaze i bogati i siromašni, i sełaci i građani, i lipi i ružni. — Tamo ne pripadaju ni Hrvati ni Slovenci, ni Crnogorci ni Makedonci. — To se zna u općini i u kotaru, u selu i u gradu, među mladima i starima.

3. — Također se stavła zariz prid riči i izraze *odnosno, upravo, kao i, i to:*

([62]) Kad je veznik samo prid zadńim članom (bio on od jedne ili više riči), zariz ne dolazi.

Nu, ako riči želimo pojačat s veznicima, onda prid ńih stavłamo zarize: **Uticao se i Bogu, i anđelima, i svim svetcima. — Nisu ga slomili ni rat, ni glad, ni progoni. — Niti iđe Kulin-kapetane, niti iđe, niti će ti doći.**

Doći ću ja, odnosno *moj brat. — Među ove dilove,* upravo *za prvim dilom, stavła se zariz. — Morat će oni,* kao i *svi ostali. — Dobro bi bilo udvoje,* i to *baš vas dvojica.*

4. — I prid riči koje se osobito ističu —

a) Izrečene ponavłańem:

Zaista, zaista *vam kažem. — Znao je lipo,* baš lipo *pivat. — Išli su,* išli *kroz jelovu šumu. — Bila je jako,* jako *žalostna. — Oh zašto,* zašto *smo se srili!? — Mladić je za svoje godine ozbiłan,* previše *ozbiłan. — On je dobar,* izvanredno *dobar. — A oni biže li,* biže. *— Priča li stari,* priča. ([63])

b) Kad se misto ponavłańa upotribłavaju pridlozi i zaminke:

U šumi, u *polu,* na *brdu,* po *dolini,* ńezinoj *ravnici — svukud se osića miris plodne jeseni.*

c) Da izraz bude snažniji, rič se ponavła i pokaznom zaminkom *to* — označujući to pojačańe razmaknicom misto zariza:

Sve što pivam, sve što snivam — to sve *sam ja. — Borba Velog Jože* — to *je* borba *hrvatskog pučanstva Istre.*

5. — Zarizom se označuje i uzklike kod samostalne upotribe:

Da, *i mi smo bili u tuđini.* — Jest, *tako je bilo.* — Da, *tako smo se dogovorili.* — Ne, *nije lako sve zaboravit. — Učinili ste,* eto, *što ste htili.*

([63]) Ako je ponovłenoj riči dodan osobiti nastavak, ili prilog, onda te dvi riči čine cilovitost i ne razstavłaju se: **jedan jedini, jedva jedvice, nov novcat, pun puncat, sam samcat, isti istobitni, sit prisit.**

6. — Stavla se zariz i za prilozima (kao i za rednim brojevima kad su napisani slovima) u nabrajańu:

Najprije, *na vrhu brda smistit topove;* dałe, *livo krilo pomaknit prema šumi;* zatim, *zalaznicu zadržat kod mosta.*

Prvo, *na vrhu brda...*; drugo, *livo krilo...*; treće, *zalaznicu...* (64)

7. — U vezi s niječnim prilogom *ne samo,* zariz dolazi prid veznike *već* i *nego:*

Ne samo bit pučki, nego *i postat pučki. — Radi se ne samo o jeziku i pravopisu,* već *i o obstanku Hrvatskog Naroda. — Uveli su ne samo plin,* nego *i struju.* (65)

8. — Umetnute riči (kao i umetnute rečenice) tumačeńa ili popune, bilo gdi se nalazile, vała razstavit:

Mi ćemo se, dakle, *složit. — To je,* možda, *najbołe. — Dobio si,* eto, *što si tražio. — Vi ćete,* svakako, *prije doć.*

Braćo moja, *došao je čas! —* Dakle, *iđemo svi! —* Međutim, *to triba drugčije gledat. —* U jednu rič, *izdržat do kraja.*

Poslušaj me, bołe za te! — *Što si rekao,* da čujem? — *Čast našim profesorima,* borcima za čistoću hrvatskog jezika.

Život je, dragi moj Ivo, *strahovito težak. — Što ti,* kao stranac, *radiš ovde? — Lagani vitrić,* pun mirisa połskog cvića, *ńiše zlatno klasje. —* Oni, s

(64) Namisto zariza, može se stavit dvotočje. Vidi str. 51.

(65) Vidi str. 52. toč. 2. i 3.

jedne strane, *čine velike napore; a ipak,* uza sve to, *često uzalud gube vrime.* (66)

9. — Zarizom se razstavła i oznaka mista od nadnevka:

U Splitu, (dne) 24. prosinca 1938.
Metkovići, 28. travńa 1943.

Nije potriban zariz

Kad se koja rič (odnosno rečenica) umeće s ogradama — ili među razmaknice — zariz nije potriban. Jedino ako bi na mistu umećańa i bez toga zariz dolazio. U tom slučaju stavła se *prid* prvu razmaknicu — te *za* drugi dio ograde.

a) Primeri za razmaknice:

Armstrong je — kako smo vidili — prvi sišao na Misec.

Svi su dobro, — piše mi sestra — samo did leži.

b) Primeri za ograde:

Armstrong je (kako smo vidili) prvi sišao na Misec.

Svi su dobro (piše mi sestra), samo did leži.

C. — Ne razstavła se zarizom

1. — Nazive vrsta od pojma uz koji stoje:

Divojka je ječam žito *žela. — Rođen je u* selu *Dančańu. — Na* riki *Neretvi ima puno lańa.* (67) —

(66) Ne razstavłaju se umetnute riči ako su tisno povezane s rečenicom: **Vodič je bez sumńe dobro poznavao prolaze.**

Dodatak »bez sumńe« pobliže označuje rič **dobro.**

Ne stavła se zariz ni kada za takvim ričima dolazi enklitika: **Dakle si i ti bio na sastanku? — Virovatno će tim putem proć. — Prvo ćemo proučit predmet. — I napokon su svršili.**

(67) Na rikama i jezerima su lańe, a po morima brodovi.

Drinu vodu *rano prigaziše.* — *Jadran* more, *svitu reci.* — *Hrvatska nam zemla* sveta.

2. — Naslov (odnosno zvańe ili zanimańe) i ime na koje se odnosi:

Duvański Sabor krała *Budimira.* — *S* knezom *Frankopanom smaknut je i* ban *Petar Zrinski.* — *Počelo je s* piscom *Zoranićem.* (68)

3. — Veza *prije nego* (vrimenske oznake):

Ustat ćemo prije nego *svane.* — *Ne odgovaraj* prije nego *te upitam!* — *Pravopis je napisan* prije negoli *smo očekivali.*

4. — Niti *nego* kod uzporedbe:

Boše je ne bit nego *bit ništa.* — *Na tržnici je bilo više povrća* nego *voća.* — *Potribna nam je sloga više* nego *ikad.*

5. — Ni glagolske pridivke kad su pridavci (atributi):

Nikada ne ćemo zaboravit ni jedne kapi krvi prolivene *za Hrvatsku* (prolivene krvi). *Bila je to radnica* navikla *i na najteže poslove* (navikla radnica).

6. — Ne stavla se zariz ni prid neovisne priložne izraze:

Mladići će se kako vala *pripravit za budućnost.* — *Dobre odluke ostvaruj* što brže *možeš.* — *Poći ću s tobom* kamo ti drago. — *Naši su nogometaši dobili* ne znam koliko *utakmica.* (69)

(68) Ako je naslov (odnosno zvańe ili kakva oznaka = pridivka) za imenom, onda se razstavla zarizom: **Tomislav, kral Hrvata. — To je naš susid,** nadzornik pruge. — **Otac maloga Ante,** stari domobranac, **došao je kući.**

(69) Vidi i napomenu 66. na str. 57.

7. — Niti za upitnikom i uzkličnikom poredanih rečenica:

E da bi Bog dao! — *poželi Lukan.*

A gdi su sestre milosrdnice? — *zapita ličnik.*

'Di ti je obraz, 'di ti je duša?! — *odbrusi mu Manda.* (70)

8. — Ni za zapovidkom (ili zapovidnom ričcom) koja pojačava drugu zapovidku:

Daj *mi nađi ključeve!* Biž' *sakrij se!* — Hajde *donesi vode!* — Daj *ostavite to!* — Nu *poslušaj me!*

9. — Ni prid *gdi, kako, da,* koji sa sadańim vrimenom imaju značeńe glagolskog priloga:

U porušenoj kući nađosmo dite gdi *plače* (plačući). — *Opazi seľake* kako *beru grožđe* (berući). — *U gori se vidilo samo* da *vatra sipľe* (sipľući).

10. — Kao ni prid odnosnim zaminkama *koji, tko, što* u ulogi veznika:

Onaj koji *te stvorio i odiću ti je skrojio.* — *Mi smo kao ribe* koje *plivaju u moru života.* — *Sličan je sovi* koja *se u podne privikava suncu.*

Što tko *ima više ľubavi, to je slobodniji.* — *Bio* tko *bio, dobro je učinio.* — *Počela je već utakmica* tko *će prije.*

Duboko osićam što *znači sloboda za ľudska bića.* — *I pitaju se u čudu* što *bi radili.* — *To je sve* što *čovik može prid Bogom: molit ga.*

11. — Niti prid ričcom *da* kao veznikom (osim u slučaju kad bi i prid bilo kojim drugim veznikom na ńezinu mistu zariz dolazio, t. j. ako s ńom počińe umetnuta rečenica):

(70) Nije potriban zariz u poredanim rečenicama **ni** onda kad se stavi razmaknica: **Nebo se smrklo, snig navalio** — bit će mećave.

Mislim da *ne ću pogrišit ako kažem istinu.* — *Jasno je* da *moramo težit za savršenstvom.* — *Znam* da *je tako!*

Kad vidim da se ne sustežete pogledat stvarnosti u oči, da uvik pišete istinito i koristno, *virujem da vas vodi Duh Sveti.*

12. — Ne dolazi zariz ni za ričima kad se okomito nižu:

briga
dite
mliko
uzorak.

TOČKOZARIZ ili TOČKARIZ

Točkozarizom (;) se razdiluje —

1. — Omańe rečenične cilovitosti koje bez veznika čine oveću cilinu, odnosno popuńavaju (ili proširivaju) pridhodno iznesene misli:

Što se tiče narodnog potekla muslimana BiH, jezik ga ńihov odaje; oni govore ikavicom kao i susidno im katoličko pučanstvo, dakle: Hrvati.

Sve su druge razglednice suhe, bez života, bez osićaja; odišu pomańkańem nečega što je u nama duboko ukorińeno.

2. — Pojedine vrste jednu od druge u nabrajańu:

Dok bude dobra, bit će i zla; dok bude lipog, bit će i ružnoga; dok bude dopuštenog, bit će i nedopuštenoga; dok bude stvarnosti, bit će i sańa.

Lakše je zaobić nego ići pričcem do kraja; lakše je odustat negoli tumačit nemarnima.

3. — Na kraju redaka u kojima se nabrajaju različni slučajevi:

Posebnost nekog naroda čine ove sastojnice:

a) *Ńegovo krvno poteklo;*

b) *posebni jezik.*

Nižući nepobitne dokaze, pisac je zakłučio:

a) *Ikavica (čakavskog i štokavskog naričja) iskonski je i pravi hrvatski govor;*

b) *srbski je jezik ekavskog izgovora;*

c) *ijekavski govor (srbijanskog potekla) Jagić je prozvao »srpsko-hrvatskim«.*

UPITNIK

Kao pravopisni znak, upitnik (?) se stavła —

Na kraju upitnih rečenica:

Je li otac kod kuće? — Gdi je Vinodol? — Kamo iđeš? — Spomińeš li se mladih dana? — Može li čovik opisat radosti anđeoskih bića? ([71])

Ako je nekoliko (po smislu povezanih) pitańa združeno u jednoj rečenici, upitnik se stavła samo na kraju zadńeg:

Ili grmi, il se zemła trese, il udara more u brigove?

Tko te pismom u zoru budi, tko li za dugih večeri zabavła?

Jesi li bio doma, kako oni tamo, da se nije štogod dogodilo? ([72])

([71]) Pitańe je upravno kad se navodi doslovno kako ga je netko rekao: »Jesi li dobar i čestit, sine?« — upitala je majka.

Neupravno je kada tuđa pitańa ne navodimo doslovno, nego u obliku ovisne (izjavne) rečenice: **Pitali smo ga da li zna Esperanto. — Tko je živ, tko je poginio, Bog će znat.**

([72]) Pri navođeńu upitnih (složenih) rečenica s naročitim naglasivańem, upitnik se stavła za svakim od ńih: **Gdi iđoste? gdi li izginiste? gdi toliko poginu svatova? gdi je meni Huseine sluga?**

Kad se pita samo jednom riči, ili jednim dilom rečenice, upitnik se stavi za ńom — a rečenica nastavla malim slovom:

Oni su nešto šapćali, a što? *tko bi znao.*

»Hoćeš li, bako, kupit sira?« — upita divojčica.

Za ovisno-upitnim rečenicama upitnik ne dolazi:

Pitali su koliko vridi ulovlena riba. — Reci mi gdi si bio.

UZKLIČNIK

Uzklični znak (!) se stavla —

1. — Za uzkličnim ričima i rečenicama (žela, pozdrava, zanosa, iznenađeńa, pojačanog razpoloženja, razdraženosti...):

Sritno! — Zbogom! — Zdravo! — Živio! — Veseli! — Dobro došli! — Čudna čuda! — Platit će mi! — Ne bojte se!

O mila, o draga, o sladka Slobodo! — Nek je vična slava palim junacima! — Živila Hrvatska!

2. — Za zapovidnim ričima i rečenicama:

Stoj! — Drž' ga! — Udrimo! — Ne bižite! — Da si brzo k vodi Drini! — Budite pripravni!

3. — Za vokativom ili pozivńakom (u naslovu pisama i na kraju naglašenih rečenica):

Draga majko! — Dobri prijatelu! — Cińeno Uredničtvo!

Sine, budi pošten i čestit! — Dobro nam došao, Nevene! — Vidi, striče, kako trču! — Pustite ga, braćo, neka se odmori! (73)

Kad bi jednom dilu rečenice tribao uzkličnik, a drugomu upitnik, stavla se pritežniji znak: *Kud si pošao, nesritniče!* (u zlo). — *Je li žetva gotova, sestro?* (74)

(73) Uzkličnik je stavlen na kraju rečenice (...kako trču! ...neka se odmori!) jer se to želi posebno naglasit.

Za uzkličnikom (kao i za upitnikom) piše se veliko slovo. Ali kad se uzkličnoj riči dodaje neko razjašńeńe, onda malim:

Vesna! Vesna! Vesna! — jecao je u sobi.

Sritno! — kliču nam s Velebita.

Muklo »joj!« dopiralo je iz dalńine.

NAVODNICI

Među navodnike („ ", » «) stavla se —

1. — Nečiji upravni govor:

Nakon kratkog razmišlańa, Hrvoje je rekao: »Putovańe na Misec bit će tako obično kao što je danas iz Europe u Ameriku.«

Kad je svršila večera, reče otac: »Sad možemo ić na počinak.«

2. — Tuđe riči kad ih umećemo u vlastito izlagańe:

Jezikoslovac kaže da »naše občinstvo zapravo i ne zna kako su pisali hrvatski pisci«, jer su im dila tiskana »adaptiranim jezikom« t. zv. »linije Vuk-Daničić-Jagić-Broz-Maretić«.

3. — Pri navođeńu naslova knjiga, naziva časopisa, družtava, ustanova, brodova, hotela i t. r. Osobito onda kad nose ime koje znači nešto drugo:

Odmah sam pomislio na pisca »Alke«. — »Dub-

(74) Kad je s uzklikom združeno i pitańe, dopušteno je stavit oba znaka: **Zašto solit more kad je ionako slano!? — Kakva šetńa po kiši, bolan!? — On došao?! — Da bižimo!? A kuda?!**

rovnik« je razarač Hrvatske Ratne Mornarice. — Hotel »Neretva« u Mostaru. (75)

4. — Riči u podrugljivom, protivnom smislu:

Tako su se mučili seljaci u ono »zlatno« doba. — I oni znaju istinu, ali im »intelektualno pošteńe« ne dopušta da je priznaju.

Završni dio navodnika stavla se na *dva načina* —

a) Kad je među navodnicima podpuna rečenica, znak iđe unutra:

Na prolazu su mu klicali: »Živio!« — Upitaše ga: »Kada misliš u Sarajevo?« Pišu mi od kuće: »Sve je zdravo.«

b) Ako li je među navodnicima samo dio rečenice, onda se znak stavla vani:

To je taj »glasoviti dobrotvor«! — Zar nisi vidio splitskog »Gusara«? — »Evo odmah«, rekao je tiho mornar.

Govor među navodnicima može stat na početku ili na kraju rečenice. A može se u navodni govor i druga rečenica umetnit:

a) *»Svi ćete listom izginit ako odete tamo« — reče im baba.*

b) *Reče im baba: »Svi ćete listom izginit ako odete tamo.«*

c) *»Svi ćete listom izginit« — reče im baba — »ako odete tamo.«* (76)

Narodne poslovice pišu se bez navodnika jer su svima poznate: **Gdi je vatre, tu je i dima. — Kako posiješ, tako ćeš i žet. — I među svetima ima riči.**

(75) Vidi str. 7. toč. 3.

(76) Ako se namisto razmaknice stavla zariz, dolazi za navodnicima kao i ona: »Divno bi bilo«, uzkliknu Nada, »da pođemo odmah!«

OZNAČNICI

Kad u tekstu, *koji je u navodnim znakovima*, triba neku rič (ili izraz) posebno označit, stavlamo joj označnike (' '):

»Kako već znamo« — poče profesor — »Budak je napisao 'Ogńište' u 43 dana.«

»Krležin roman 'Povratak Filipa Latinovicza' čini se kao da počińe od svršetka« — piše Divna Zečević.

APOSTROF

Apostrofom (') označujemo misto priskočenog glasa (odnosno izostavlenog slova):

Jesi l' vid'la? — Paz'te da ne opržite rukê!

Pri sažimańu samoglasnika, namisto izostavlenog znaka stavla se genitivńak (^): **kô** (od kao), **nabô** (od nabol — naboo). (77)

Ne stavla se apostrof

Na kraju krńeg glagolskog priloga sadańeg:

Sivajuć *i grmeći dan i noć.* — Tražeć *izlaz iz tog bezpuća.* — Pokazujuć *im put spaseńu.* — Umivajuć *lice i* peruć *ručice.*

Niti pri skraćivańu veznika, *ali, ili, nego, niti:*

Ili kupi alat, il *ostavi zanat. — Zamahnio,* al *ga promašio. — Nije voła,* neg *nevoła luta. — Ni luk io,* nit *ńim mirisao.* (78)

(77) Vidi nap. 12. na str. 80.

(78) U pismičtvu uobće nije potribno označivat izostavlene glasove: ne triba nikakav označnik!
Vidi i napomenu 43. na str. 34.

OGRADE

U ograde ( ) stavlamo riči (kao i rečenice) razjašńeńa, ili popune:

Srio sam strica Antu (kako već znate) na putu u Metkoviće. — I u dilima Gundulićevim (1589 — 1639) nalazimo ikavicu.

Ako u ograđenoj rečenici vala nešto posebno ogradit — odnosno umetnit — stavla se razmaknice:

Imamo sada velikih briga (saznali smo — na koji način, nije važno — da će bit značajnih promina) i zato vas ostavlamo.

Kad uz rečenicu razjašńeńa dolazi koji pravopisni znak, onda se uza ńu (t. j. s unutrańe strane) i stavla:

Nakon svirańa (a zaista je bilo divno!) izišli smo na ulicu. — Kad je došlo do nesporazuma (zar je baš bio neizbiživ?) morali smo odgodit razgovore. — Nenad je sritno stigao (oči su mu sjale...) i sa svima se izgrlio. — Budi pošten i čovikolubiv! (Bog sve vidi.)

Međutim, kad je ograđen samo jedan dio rečenice, znakovi se stavlaju van ograda:

Kako vam je (ako smim pitat)?

Žalostna mu majka (ne bila)!

I kada želimo napomenit da se neka rič pojavluje u dva jednakopravna oblika, stavlamo u ograde završni (odnosno početni) dio:

šesterokut(nik), čas(ak), prigled(avańe), (iz)obiłe, (na)opak.

U ograde se stavlaju i zvizdice (te brojevi) kao znakovi napomena ili upozoreńa: (*), (1). Vidi odsik »Zvizdica« na str. 71 — 72.

ZAGRADA

Zagrada) se stavla za malim rednim slovom (namisto točke) pri okomitom redańu:

a) .....
b) .....
c) ..... (79)

Ali kad su ovakva navođeńa vodoravna, vala stavlat ograde:

Tako je određeno zbog više razloga: (a) .... *(b)* ..... *(c)* .....

RAZLOMKE

Razlomkama / / se razstavla stihove u vodoravnom nizańu, t. j. kad se pišu u istom redku:

U slobodi slava mi je prava. / Ne ću gńizda gdi patńa svladava; / Kao sokol kad se nebu vine, / Makar i sam hoću u visine.

Na području brojeva, s razlomkama se označuju razlomci i razstavlańa rednog broja od godine:

1/4, 1/2, 3/4, 5/10, 1/100 i t. r.
»Kritika« br. 8/1969. — »Svitlenik« br. 4/70.

RAZMAKNICA

Kao pravopisni znak razmaknica (—) se stavła —

1. — Namisto zariza — ili *dvotočja* — prid onim što želimo naročito iztaknit:

Nikad natrag — uvik samo naprid!
Tko želi mir — nek se pripravla za rat.
Vlastiti jezik ne uči se u tuđoj školi — već ga majka s mlikom daje.

---

(79) Velikom slovu stavla se točka s razmaknicom. Vidi str. 48.

2. — Kad u rečenici dolazi nešto neočekivano ili uprav protivno onom što se očekuje:

Vikovima su čekali kapłu — milosti.

Crveni kukurik se rudi i miriše — po krvi.

3. — Za razstavu konačnog sažetka misli (ili niza misli) od onoga što je pridhodno rečeno ili napisano:

Blago, čast, moć — to je bio cił ńegova života.

Neprijatel kvari i uništava hrvatski jezik kao obiłežje naše posebnosti — da bi na taj način uništio Hrvate kao narodnost.

Sloboda mišłeńa, sloboda dilovańa, sloboda đa možemo putovat kamo hoćemo i kad hoćemo — to su naše żełe.

4. — Prid umetnutom rečenicom — ili riči — i za ńom:

Krv — veli narod — nije voda.

Ako uspiješ — ali nastoj svojski! — brzojavi mi odmah.

Oni su — čujem — zadovołni našim radom.

5. — Pri navođeńu razgovora (misto navodnika):

— Dobro jutro, łudi! — pozdravi Ivo težake.

— Bog ti dao! — odgovoriše svi uglas.

— Jeste li se umorili?

— Pomalo. A ti?

— Ja?... Jutros još nisam ni motičaja.

— A gdi ti je Stipe? — upita netko od ńih.

— Moj Stipe! — začudi se Ivo. — Otišao Bogu na istinu... Zar niste znali?

6. — Razmaknicom se označuje i udałenost (kao i pravac kretańa) od jednog mista do drugoga:

Gradi se moderna »iztočno-lička« cesta: Split — Zagreb

Prugom Pariz — Zagreb — Carigrad prolazio je »Orient-Express« 15 — 20 puta misečno.

7. — Razmaknica uz brojeve i slova —

a) Među brojevima:

Svaki dan privali 5 — 10 km na noge.

Najplodniji naš romanopisac bio je Šenoa (1838 — 1881).

b) Za rednim brojevima (i velikim slovima) u navađańu, kako se vidi iz primera u ovom Pravopisu. (80)

VEZICA

Vezicu (-), kao kraću crticu od razmaknice, stavłamo —

1. — Za povezivańe više riči kad čine jedan pojam:

Prosvitno-kńiževni časopis. — Trolist mudroslovła: Sokrat-Aristotel-Platon.

2. — Među polusloženice i dvostruka prezimena:

Branka Oblak - Stilinović, Nada Kesterčanek - -Vujica.

Plase-Crikvenica, radio-aparat, rak-rana.

3. — Također pri razstavłańu riči na slogove i prikidańe na kraju redka:

go-vo-ri-la, ov-či-ca, li-va-da, rad-nik.

---

(80) Vidi str. 48.

Ako se prid brojem nalazi pridlog **od**, onda se namisto razmaknice stavi **do: Radi od 8 do 12 sati. — Drugi Svitski Rat trajao je od 1939. do 1945.**

Brojevi uz ograde ne traže redne točke. Vidi str. 49.

4. — I u složenicama kojima je prvi dio arapska brojka:

On je 50-godišńak. — Proslava 10-godišńice.

5. — Isto tako među redni broj i ńegov padežni nastavak u množini:

Bilo je to 30-tih godina (t. j. od 1930. do 1940).

6. — Uz skraćenice kojima se dodaju nastavci:

Izdańa MH-e (= Matice Hrvatske). — *Program HSP-a* (Hrvatske Stranke Prava). — *Svima RO-ima* (= radnim odborima).([81])

Jednako i uz cilovite riči: *Zagrebačka TV-stanica.*

7. — Te za povezivańe slikovitih izraza:

rekla-kazala, gori-doli, mańe-više, povuci-potegni, amo-tamo, veži-driši. ([82])

NAGLASNICI

Hrvatski jezik ima *četri naglaska*, koje u stručnim radovima označujemo slidećim znakovima (naglasnicima):

kratki	brzi	"	(brät, rïba, sïla)
	spori	`	(màgla, pòtok, sèlo)
dugi	silazni	^	(bîłe, mâjka, sûnce)
	uzlazni	´	(gláva, rúka, dúša)

([81]) Kad se skraćuje u veliko slovo, i obće imenice (ustanova i sl.) pišemo velikim.

Hrvatske padežne nastavke ne vała razstavłat od tuđih vlastitih imenica. Piše se, na pr.: Shawa, Schillerov, Gonzagi, New Yorku, Torontu, St. Augustine — a ne: »Shaw-a, Schiller-ov, Gonzaga-i, New York-u, Toronto-u, St. Augustine-e« i sl. (V. str. 88 — 92).

([82]) Vidi str. 22, 23, 26, 32. i 34.

U običnom pisańu naglasni se znakovi ne stavłaju, osim kad je potribno označit razliku značeńa po izgledu istih riči:

Bio sam sâm; múka (brašno) **za razliku od müka** (nevoła); **pâs** (opasač) **za razliku od päs** (pseto).

Dugi nenaglašeni samoglasnici dolaze uvik za naglascima i označuju se ovim znakom ^ :

mögû, oráčâ, sêlâ, ùmîvši.

(Zbog pomańkańa znakova, namisto brzog naglasnika " tiskane su dvotočke u nekoliko primera.)

GENITIVNI ZNAK

Kod bi mogla nastat sumńa o padežu genitiva množine, stavła mu se genitivńak (^) na krajńi samoglasnik:

Ništa bołe nego imat prijatełâ (t. j. više)
U tom kraju nema selâ (više ńih)

Ako je iz teksta jasno da se radi o drugom padežu množine, znak se ne stavła: **Ništa bołe nego imat dosta prijateła. U tom kraju ima mnogo sela.**

JEDNAČKA

Znak jednakosti (=) pišemo kad hoćemo označit da je nešto jednako (ili znači):

rad = posao, puk = pučanstvo.
$2 \times 2 = 4$, $5 + 2 = 7$ i sl.

ZVIZDICA

Kao pravopisni znak zvizdica (*) se upotribłava —

a) Za označivańe riči koje nisu potvrđene, nego se samo pridpostavłaju:

*međa < (*medja, od lat. media).*

b) Za označivańe tuđica te zastarilih i nepravilnih riči u ričnicima:
**otpočmem, *kruglja, *aber, *adet.* (*)

c) Uz riči (ili izraze) kojima je potribno tumačeńe, odnosno napomena van teksta. Obično pod poteznicom na dońem kraju stranice.

Kad ima više takvih napomena, namisto zvizdica stavłaju se brojke (malo sitnije) — u ogradama, kao i zvizdice s istom ulogom. Primeri se vide u ovom Pravopisu.

ZNAKOVI POTEKLA

Imamo *dva znaka* za označivańe potekla > i <

Prvi znači »dalo je«, »razvilo se u«:
dal > dao, hodal > hodao, pepel > pepeo.

Drugi znak znači »postalo je od«:
dao < dal, hodao < hodal, pepeo < pepel.

(*) Ali tuđe riči u tekstu (napisu) pišu se kurzivom, t. j. kosim slovima, ili ih označimo navodnicima.

III. – DIO O PRITVORBI GLASOVA

ČISTOĆA I PRITVORBA GLASOVA

NEODREĐEŃACI (INFINITIVI)

Neodređeni oblici glagola hrvatskog jezika svršavaju na *dva načina* (-ć i -t):
doć, moć, poć, sić, strić, tuć, vrć;
čitat, letit, molit, nosit, pisat, zvonit.

Kad dva neodređeńaka sa završetkom na -t dođu skupa (ili u blizinu), jedan od ńih dobiva milozvučno *i*:
Moramo počet sastavłati *ričnik.* — *Nemoj* zaboravit uzeti *svašta za ist i pit.* — *Dužnost im je* štitit *i* nadzirati *čistoću jezika.*

Neodređeńacima sa svršetkom na -ć dodaje se milozvučnik (i) kad se nađu dva neposridno (ili u blizini) — te pri tvorbi budućeg vrimena:
Misli li poći vrć *žito?* — *Ne ćeš se* moć izvući. — *Boše je* zaobići *negoli* ić *kroz blato.*

doći ću, moći ćeš, poći će, ući ćemo.

Obedvi vrste infinitiva prihvaćaju milozvučnik i međusobno kad se nađu jedan kod drugoga — ili u blizini bilo koje riči sa završetkom, odnosno početkom, na *-t* ili *-ć*:
Hoće li znat izići *na sunce?* — *Hoće li* moć naknaditi *gubitke?*
Lako je prilomiti trstiku. — *Može li se takvu* kńiževnost nazvati *hrvatskom?*

Zar će i tvoj sestrić ići *s nama? — Mogao bi* doći obnoć *u selo.* (1)

SUGLASNICI ć i č

Budući da Hrvat s lakoćom razlikuje glasove, nekoliko uzporednih primera bit će dostatno za uočit razlike *ć* i *č* :

biće	— *bičve*	*naćve*	— *bačve*
ćaća	— *čiča*	*pećar*	— *pečen*
ćek	— *čep*	*plaća*	— *palača*
ćelo	— *čelo*	*poći*	— *ploči*
Ćićarija	— *Čačinci*	*proći*	— *pročitan*
ćilit	— *čipka*	*srićka*	— *prička*
kosirić	— *kosorača*	*strić*	— *stričev*
kuća	— *tuča*	*vrića*	— *priča*
maćeha	— *mačka*	*vruć*	— *ktuč*
	vući će	— *vučić*	

kamenčić, novčić, palčić, stričević;
Gospić, Grmeč, Stobreč, Poreč;
Gradišćani, Ličani, Splićanka, Ričanka;
Katančić, Lučić, Mehičić, Menčetić, Svačić.

Tek vala pazit na pisańe riči sličnog izgleda a različnog značeńa kao što su, na pr.:

buća (kugla)	— **buča** (tikva i posuda za vodu)
ćar (tur.: dobit)	— **čar** (od čarat)
ćemer (tur.: svod)	— **čemer** (gorčina, id)
jahaćica (mazga)	— **jahačica** (žena koja jaši)
oraćica (oraća zemla)	— **oračica** (žena koja ore)

(1) Milozvučnik **i** nameće se završetku neodređeńaka (t. j. infinitiva) s istom jezičnom zakonitošću po kojoj se zaminkama i pridivcima kadkad oduzimle završno **a: Svima kotarskim poglavarstvima** (namisto: kotarskima). — **Poruka svim građanima** (m.: svima). — **Razlike hrvatskog od srbijanskoga.**

gluhać (gluh čovik)	— **gluhač** (biłka)
vraćańe (od vraćat)	— **vračańe** (od vračat)
vratić (mali vrat)	— **vratič** (biłka) (2)

SUGLASNICI đ i ď

Slično slučaju *ć* i *č*, stvorene su pomutńe i sa suglasnicima *đ* i *ď* pojačane dvostrukim znakovima (dj i dž).

U samoniklom Hrvatskom Jeziku nema glasa *ď*. Ali postoje kod nas riči (poteklom arapske, turske i sl.) u govoru Hrvata muslimana, koje riči smatramo svojima — jer su vezane za duhovni život, navike i običaje dobrog dila Hrvatskog Naroda.

Evo nekoliko uzporednih primera za razlikovańe glasova:

đak	— *ďamija*	*rođeni*	— *daiďa*
lađa	— *ďezva*	*tvrđi*	— *ďeferdar*
riđan	— *filďan*	*viđen*	— *inaďija*

Pod tim uticajem neke su izvorne hrvatske riči dobile nastavke:

govorďija, šalivďija, čajďinica, duhanďinica.

Imamo glasove *đ* i *ď* u pohrvaćenim (ili upotribłavanim) tuđim ričima:

đ — *adađo* (od talijanskog: adagio);
anđel, anđeo (od grčkog: angelos);
đerdan (od turskog: gerdan);
Mađar (od mađarskog: Magyar).(3)
ď — *Manďurska, buďet* (fr.: budget).

U složenicama (prilog + bilo koja rič) d-j ne piše se »đ« već **dj:**

(2) U ričima iz stranih jezika, ponajviše iz grčkog i turskoga, postalo je **ć** od glasa **k**:
Ćiril (od Kyrillos), bećar (od tur.: bekjar).

(3) Mađar, Mađarska, mađarski (prema izgovoru u mađarskom jeziku). Ne vała »Madžar, madžarski...«

adjektiv, adjunkt, nadjačat, odjavit, odjednom, odjeknit, odjurit, podjarmit.(4)

Isto tako u složenicama kojima prvi dio svršava na **d** a drugi počiće sa ž, vala pisat **dž**:

nadžet, nadživit, podženo.

SUGLASNIK H

Poput drugih osnovnih suglasnika, u hrvatskom se čuva i suglasnik *h* :

Grahovo, Hercegovac (Hero), Hercegovina, Hrvat, Hrvatska, Orahovac, Vrhovine, Zahumle;

buha, juha, muha, uho, ruho, suho, orah, duhan, dahnit, mahat, kihnit, kuhat, kuhar, kuhińa, hajde, hametom, hodat, hladovina, hrđa, hrđav, hrvat se, hrzat (ili hržat*), nahuckat, razhladit, strahota, usahnit, zadihat se.* (5)

Pogrišno je pisat **h** misto **v** u ričima kao: »buzdohan«, »gruhat« **(buzdovan, gruvat).**

Niti ga vala umećat, tamo gdi ne spada: »mehko«, »lahko«, »uhvati se«, »vehnuti« i sl.

Pravilno je: **lak, laka, lako, mek, meka, meko, odlanit, trunit, trulo, ufat se, neven.**

SUGLASNIK J

Ne umeće se naše *j* u korine riči stranog potekla:

(4) Na isti način injekcija (od injectum, in-jicere), **a** ne »inekcija«.

(5) Ne vala: »buva, muva, duvan, kuvar, pastuv, ruvo, suvo, uvo« i t. r.

Ni: »oraj, Pečuj, streja, zadijati se, majati, kijati.« (Drugo je hrv.: kija snig.)

Niti krńe pisańe: »ajde, ametom, danut, Ercegovac (Ero), Ercegovina, Graovo, Rvacka, ladovina, odati (namisto: hodat), Oraovac, rđa, rđav, rvati se, rzati, straota, istorija« (m.: historija) i sl.

alianca, dialekt, Diana, filiala, Iliada, iniciativa, kaviar, materialist, meridian, niansa, noviciat, piano, plagiat, proletariat, provincial, Siam, socialist, specialan, šeriat, varianta;

ambient, dieta, dieceza, financier, higiena, Orient, pietet, relief, riviera, Ariel, Daniel, Gabriel, Piemont;

bilion, milion, stadion, embrion, nacionalist, nacionalan;

triumf, triumvirat, radium;
daire, Kain, Smail, Beduin, reis-ul-ulema;
ideal, idealan, realizam.

Ni u hrvatskim ričima ne dolazi **j** među dva samoglasnika, kad je drugi **i**:

naime, naizust, zaista, doimat se, poimat, obuimat, uime.

Niti se umeće u slog **io**:

dioba, prionit, radionica, radio, nosio, sidio, štitio.(6)

Kad se *j* piše

Samo na završetku imenica tuđeg potekla dodajemo *j:*

Austrija, Australija, Azija, Italija, Kolumbija, Sicilija, Venecija, biskupija, gimnazija, industrija, poezija, provincija, studija, variacija;

ideja, epopeja;
Arije, Poncije.

Ovakve imenice zadržavaju dobiveno slovo (j) prid svim hrvatskim nastavcima:

Austrije, Azijat, Kolumbiju; austrijski, azijski, kolumbijska;

(6) Ne umeće se **j** ni među dilove složenica: **antiavarski, priańat, priučit** i sl.

Piše se **kupea** (od coupe) i **statua** — ne »statuja«.

gimnazije, gimnaziji, gimnazijom, gimnazijalac, gimnazijalka, gimnazijski; (7)

Arijev, Poncijev, Verdijev;

arijanac, arijanski, Arijanstvo, arijevac, arijevski;

provincija, provincije, provinciji, provincijom, provincijski...

Primeri za uzporedbu:

pokrajina, pokrajine, pokrajini, pokrajinom, pokrajinski...;

zmija, zmije, zmiji; zmijoglava...; (8)

Marija, Marije, Marijin; Ilija, Ilije, Ilijin, Ilijin(o)... (9)

SLOGOVI IJE i JE

Slogove *je* i *ije* nalazimo *samo na početku i završetku* hrvatskih riči:

jecat, ječat, ječam, jedan, jedar, jedro, jednako, jedva, jeguła, jela, jelen, jesen, jezero jezgra, jezik;

naričje, koje, moje, tvoje, svoje, oboje, osoje, rasoje, poprsje, primirje, primorje, zagorje; (10)

ijedan (nasupr.: ni-jedan);

---

(7) Vidi str. 94 — 95: završetci kojima pripada j, kao i »Naputak za pisańe međunarodnih riči« str. 101 — 105.

(8) U hrvatskom je neznatan broj imenica sa završetkom -ija: **davorija, kutija, lija, prija, rakija, vija, zmija, delija, spahija** (ali: spahinica).

(9) Nekad se slog **iji** sažimłe u dugo **i**: **Ilić, Terzić, Čengić.** Ne »Ilijić, Terzijić, Čengijić«.

Od Ilija: **ilinski, ilinštak.**

U pridivačkom nastavku, za pridńonebčanim suglasnicima **č, š, ž,** stavła se **j**: **čavčji** (ne »čavči« ni »čavčiji«), **dičji** (ne »dičiji«), **mačji, ptičji, vrebčji, mišji, vražji.**

(10) Kad suglasnik **j** dođe za glasom **b, m, p, v** pritvara se u **ł**: Polabłe, Zahumłe, kopłe, bezpravłe, Podunavłe.

drugčije, čije, ničije, sije, svačije, šije, prije, ranije, kasnije, vije.

Vała razlikovat ove i ovakve **samostalne** (jednostavne) **riči** od **spojenica**, na primer, s pridlogom: **izjednačit, odjednom, odjek, zajedno, nijedan, nijekat** (od ne je = nije...).

U red ovakvih spadaju i riči s padežnim nastavcima, komparativi, superlativi (kao i ostali spojeni oblici) — te se, doslidno, korinske suglasnike i prid ńima čuva:

čije — čiji, čija, čijega, čijem, svačijem(u), svačijoj;

čistije — čistiji, čistija, pametniji, snažniji;

najsnažnije — najsnažniji, najsnažnijega..., najzdraviji, najzdravijega, najzdravijoj... (11)

SUGLASNIK L

Na kraju riči i na kraju sloga, štokavština često pritvara glas *l* u *o*.

Podpuno pritvoreni oblici

a) Imenica (mužkog i ženskog roda):

dio, dioba, kotao, misao, orao, pepeo, svrdao, uzao, zamisao (od dil, dilba, kotal, misal, oral, pepel...).

Od nekadańih oblika imenica ž. r. sa svršetkom -nica, na pr.: čitalnica, gostilnica, pralnica, radilnica, učilnica i sl. imamo: **čitaonica, gostionica, praonica, radionica, učionica** i t. r.

b) Pridivaka:

cio, debeo, kiseo, mio, okrugao, smion, veseo, (od cil, debel, kisel...).

---

(11) Ne vała: »dugji (ni »duglji«), gorji, jačji, širji, višji, vrućji« i sl. — već: **duli, duži, gori, jači, širi, viši, vrući; najduli, najduži, najgori, najjači, najširi, najviši** i t. r.

c) U glagolskom pridivku prošlom (m. r. jednine):

bio, čitao, čuo, dao, kleo, kopao, ležao, mahao, mišao, ostao, pisao, radio, rekao, sijao, sipao, vidio, volio, znao (od bil, čital, čul, dal, klel, kopal...). (12)

Svi ovi i ovakvi oblici na l živu u našem čakavskom (pa, doslidno, i kajkavskom) naričju. Dok se neki drugi upotrebljavaju na oba načina.

S pritvarańem i bez pritvarańa

Neke riči supostoje u oba oblika:

anđel i *anđeo, bil* i *bio, cil* i *cio, odil* i *odio, razdil* i *razdio, selce* i *seoce, selski* i *seoski.* (13)

Bez pritvorbe

Imenice —

a) Sa završetkom na *-l:*

bol, dol, glagol, Radmil, Radul, sokol, sol, spol, stol, val, vel, vol, ždral. (14)

b) Sa završetkom na *-lac:*

bilac, kolac, palac, prelac, stolac, talac, tkalac, žalac, žetelac.

(12) Kad se prid tim o (dobivenim od l) nađe jedno o, onda se sažimlu u dugo ô: **pôdne** (od poldne), **nabô** (nabolnaboo), **probô, ubô** i sl. Ali: **pol dana, pol noći**...

Nema promine ako se prid ńim nađe koji drugi samoglasnik.

Ne vala: »čito, kopo, mišo, sijo..., čita, kopa, miša, sija« i sl.

(13) Ne govori se »groce«, »krioce« — već **grlce, krilce.** Genitivi množine su: **grlaca, krilaca, selaca.**

Pridivke od Dugo Selo, Novo Selo, Pusto Selo — **dugoselski, novoselski, pustoselski.**

(14) Nije dobro: »do, po (za polovinu), so, soko, sto (nam. stol), vo, žaoka (m. žalac)«.

U red istih tuđica spada, na pr.: »branilac, pregalac, tužilac (branioštvo i branilaštvo, pregalaštvo i pregaoštvo, tužilaštvo i tužioštvo)«. Hrvatski je: **branitelj, tužitelj..., branitelstvo, tužitelstvo.**

c) S raznim završetcima:

bolnica, Jelka, Milka, molba, načelnik, nevalalština, palma, selitba, stolńak, vesalce (dem. od veslo), *vlastelinstvo, vlastelinka, žalba.* (15)

Među ove spada dosta imenica stranog potekla kao: **apostol, bokal, Ćiril, feudalac, general, gol** (engl. goal), **instrumental, kanal, konzul, maršal, metal, pol** (siverni, južni), **žurnal.**

Pridivci —

a) Sa svršetkom na *-l:*

cil, gńil, gol, obal, nagal, podal, topal.

b) Sa završetkom na *-ski:*

apostolski, ćirilski, generalski, kolski, konavlanski (od Konavle), *konzulski, kulski, maršalski, sokolgradski* (Sokol-Grad), *sokolski, solilski* (od Solilsko Pole), *školski, vlastelski, vlastelinski, žurnalski.*

c) Sa završetkom na *-an* (za mužki rod):

bolan, okolan, silan, stalan, zahvalan i sl.

Od naselit — **naselni,** a prema zao — **zla.**

G H K

Ovi grleni suglasnici pritvorlivi su u: *z, s, c* (ili u: *ž, š, č)* o čem ćemo govorit u odsiku 2.

Ne pritvaraju se

Prid samoglasnikom *i* (u dativu, lokativu i pridivcima imenica):

-g-

Draga — *Dragi,* Grgo — *Grgi,* Požega — *Požegi,* Volga — *Volgi, (Dragin, Grgin);*

aga — *agi,* briga — *brigi,* cigo — *cigi,* drezga — *drezgi,* druga, *drugi, kńigi, kolegi, mazgi, neslogi,*

(15) Ne vala pisat (ni govorit): »vlasteoka, Kona(v)oka«. V. str. 11.

nogi, prugi, slogi, snagi, stegi, tezgi, tugi, vagi, žegi, (agin, drugin, tugin).

Ne bi valalo: »azi« (misto **agi**), »cizi« (m. **cigi**), »druzi« (m. **drugi**), »mazi, tezi, drezi« (mazzi, tezzi, drezzi i sl. od mazga, tezga, drezga), kao ni »azin, cizin, mazin...«

-h-

epoha — *epohi,* juha — *juhi,* maćeha — *maćehi,* Miho — *Mihi,* muha — *muhi, ovrhi, plohi, psihi, snahi, svrhi.*

Ne vala: »eposi, jusi, maćesi, Misi, musi...«

-k-

Anka — *Anki,* Dinka — *Dinki, Lenki, Luki, Milki, Venki, Zorki;*

Afrika — *Afriki,* Amerika — *Ameriki,* Boka — *Boki, Gradiški, Krki, Liki, Meki, Riki, Sutiski;*

Afrikanka — *Afrikanki* (ne »Afrikanci«), Amerikanka — *Amerikanki, Bosanki, Dalmatinki, Gradišćanki, Latinki, Molisanki, Osičanki, Primorki, Splićanki, Venecijanki, Zagorki, Zagrebčanki;*

baka — *baki,* banka — *banki, barki, bitki, elektriki, freski, guski, kliki, kocki, kritiki* (16), *majki, mački, naočarki, olovki, patki, plavki, priliki, pripovidki, psovki, republiki, riki, ruki, seki, sliki, stranki, struki, šibki, tehniki, tetki, točki, trki, tvrdki...*

Ne vala: »baci, bici (ni »bitci«), Boci, gusci, klici, Krci, koci (kocci), mačci, paci, rici, ruci, reci (redci), slici, tetci« i sl.

Nema pritvorbe ni onda kad se iz ovakvih imenica izvode nove (na pr. od miła, deminutivi, posvojni pridivci):

Ankica, Dragica, Grgica — Ankin, Dragin, Grgin;

(16) Od kritika: kritičar i kritičarstvo, ne »kritizerstvo«...

bakica, kokica, sekica — bakin, kokin, sekin.

Kad suglasnik **k** ima prid sobom **m, n, v,** može ostat ili se pritvorit: **Ankica** i **Ančica.**

Neki deminutivi imaju samo oblik s prominom: **Budimčica, Dubravčica, Ivančica.**

Podložni su pritvorbama

1. — Pri tvorbi množine imenica mužkog roda:

g — *z*

biłeg — *biłezi,* izlog — *izlozi,* rog — *rozi,* ulog — *ulozi.*

h — *s*

orah — *orasi,* siromah — *siromasi,* Vlah — *Vlasi.*

k — *c*

dnevnik — *dnevnici,* nadzornik — *nadzornici,* oblik — *oblici, početnici, proplanci, rođaci, svećenici, svitlenici.*

Kad završetku *-ak* pridhodi *t, p,* završno *k* može ostat ili se zaminit s *c*:

gubitak — *gubitki* i *gubitci,* izdatak — *izdatki* i *izdatci,* odbitak — *odbitki* i *odbitci,* postupak — *postupki* i *postupci.*

Ali ne vala: »čvrčci, četvrtci, gusci (od **gusak**), izsičci, mačci, mućci, paci (od **patci**), petci (od **petki**), ručci, šipci, tetci (od **tetak**), trčci (m. **trčki**), trtci (nam. **trtki**), zapučci, zmičci«.

Za dobar dio imenica mužkog roda s kratkim (t. j. jednosložnim ili dvosložnim) nominativom jednine, prikladnija je duga množina. U tim slučajevima završni se suglasnik ne pritvara:

brig — *brigovi,* dug — *dugovi,* snig — *snigovi,* stog — *stogovi* (ne: »brizi, duzi, snizi, stozi«);

duh — *duhovi*, kruh — *kruhovi*, sluh — *sluhovi*, strah — *strahovi*, vrh — *vrhovi;*

bik — *bikovi* (ne »bici« ni »biki«), bok — *bokovi*, luk — *lukovi*, točak — *točkovi*, trak — *trakovi*, vlak — *vlakovi*, vuk — *vukovi* i t. r.

2. — U raznovrstnim izvedenicama:

g — *ž*

Bog — *Bože, božanski, Božić, božanstvo;* drug — *druže, društvo, društven, društvovnost;* krug — *kružić, kružit, kružni, kruženje;* stog — *stožina, stožer, stožernik, stožerničtvo;* Hag — *hažki*, Hamburg — *hamburžki*, demagog — *demagožki*, kirurg — *kiruržki*, sociolog — *sociložki;* — vrag — *vraže, vražki.*

h — *š*

duh — *dušni*, grah — *grašak*, kruh — *krušni*, prah — *prašak*, snaha — *snašica*, strah — *strašan*, suh — *sušen*, Vlah — *vlaški.*

k — *č*

divojka — *divojčica*, junak — *junače*, pekao — *peče(nica)*, poruka — *poručit*, rekao — *reče(nica)*, ruka — *ručica*, sikao — *siče*, stekao — *steče*, tukao — *tuče*, unuk — *unučica*, vuk — *vučica, (vučji)*, vukao — *vuče* i t. r. ([17])

3. — I u završetcima izvedenih imenica.

Ako su imenice izvedene od osnovnih imenica m. r. koje svršuju na *-c, -k*, vala ih pisat sa završetkom *-čtvo* (kao što upućuju i odnosni pridivci):

-c, -k		-č-		-čtvo
glumac	—	*glumački*	—	*glumačtvo*

([17]) Promina pri tvorbi zapovidnog načina:
pekao — peci (peć, pečen, pečem...);
rekao — reci (reć, rečen, rečem...);
legao — lezi (leć, ležen, ležem...);
puhao — puši; suho — suši.

kosac	—	*kosački*	—	*kosačtvo*
samac	—	*samački*	—	*samačtvo*
činovnik	—	*činovnički*	—	*činovničtvo*
radnik	—	*radnički*	—	*radničtvo*
sełak	—	*sełački*	—	*sełačtvo*
urednik	—	*uredničtvo*	—	*uredničtvo*
vojnik	—	*vojnički*	—	*vojničtvo*

One izvedenice kojima osnova svršiva na *-h* imaju završetak *-štvo:*

-h		-š-		-štvo
siromah	—	*siromaški*	—	*siromaštvo*
monah	—	*monaški*	—	*monaštvo*
patriarh	—	*patriarški*	—	*patriaršvo*([18])

Ne »patrijaršija«, nego **patriarhija.**

Kad osnova svršiva na *-g*, izvedenice dobivaju završetak *-žtvo:*

-g		-ž-		-žtvo
herceg	—	*herceški*	—	*herceštvo*
zalog	—	*založki*	—	*založtvo*
vrag	—	*vražki*	—	*vražtvo*

Imenice sa završnim (osnovnim) suglasnicima *-ć, -č, -s, -š, -z, -ž* ne nameću svojim izvedenicama promine glasa:

mladić	—	*mladićki*	—	*mladićtvo*
košarač	—	*košarački*	—	*košaračtvo*
primas	—	*primaski*	—	*primastvo*

([18]) Imenice **monah, patriarh** nazivi su iztočnog kršćanstva u Hrvatskoj, kao što su, na pr. **derviš, reis-ul-ulema** islamski; **fratar, biskup, primas** zapadno-kršćanski ili **krstjanin, gost, did** Hrvatske Bogumilske Crkve.

derviš	—	*derviški*	—	*dervištvo*
Kinez	—	*kinezki*	—	*kineztvo*
lupež	—	*lupežki*	—	*lupeštvo*

s — *z*

Kad se pridlog *s* sresta s ričima koje počińu suglasnicima *b, d* i *g,* pritvara se u *z* :

zbogom, zbor (s Bogom, s-a-bor) ;

zdrug, zdušno (s-u-drug, s dušom) ;

zgotovlen, zgrada (s gotovim, s gradńom).

IV. - DIO O PISAŃU TUĐIH RIČI

KAKO SE PIŠU TUĐE RIČI U HRVATSKOM

A. — MEĐUNARODNE RIČI

Internacionalne ili međunarodne riči potiču iz klasičnih jezika: grčkog i latinskoga, pa ih prema izvornicama pišemo (i izgovaramo) — *dodajući im hrvatske završetke:*

absolutno, abstraktan, ambient, diagnoza, dialekt, dieceza, filozofija, genialan, gimnazija, higiena, kirurg, koncipient, kvocient, milion, miniatura, observatorij, obstrukcija, orient, orientalist, socialan, socialist, socializam, substancija, substrakt, subtilan... (1)

B. — RIČI IZ ŽIVIH JEZIKA

1. — Općenito

Riči iz živih jezika koje su došle (ili ulaze) u hrvatski izgovaraju se i pišu prema ńihovu izgovornom zvuku.

a) One koje smo davno uzeli — i više se ne osićaju tuđicama:

boja, bura, car, crkva, čekić, knez, komad, kre-

(1) Međunarodnim ričima umeće se suglasnik **j** među dva samoglasnika **samo na kraju: nacionalizacija, sociologija, demokracija...**

Iz živih jezika, osobito tehnički izrazi, ne spadaju pod ovo pravilo. Na pr.: **radio, radiu, radiom...** (Ne »radijo, radiju, radijom« i sl.). V. str. 77. i 95.

vet, kula, kum(a), pogača, puška, račun, trišńa, vino, vitez.

b) Koje su kasnije ušle — ili danas ulaze:

algebra, bonbon, enciklika, etiketa, jahta, konvoj, korizma, kvartet, kvintal, nivo, operacija, paket, parket, šport, štrajk, torpedo, trikot, turist, uvertira, vaterpolo, vikendica... (2)

2. — Zemłopisni nazivi

Strane zemłopisne nazive pišemo *na tri načina* —

a) Prema ńihovu izvorniku:

Ankara, Beograd, Berlin, Bratislava, Buenos Aires, Danzig, Chicago, Kielce, London, Madrid, München, New York, Rio de Janeiro, Sofija, Tiflis, Tokio, Varna, Washington;

Don, Niagara, Rio de la Plata, Volga;

Argentina, Grënland, Peru, Venezuela.

b) Ponekad s mańim, ili većim, prominama u skladu s jezičnim zakonima hrvatskoga:

Bitoł, Budimpešta, Gdińa, Lisabon, Krakov, Lavov, Milan, Ńitra, Pariz, Prag, Rim, Varšava, Vatikan;

Laba, Marna, Nil, Rajna, Sena, Temza; (3)

Alžir, Brazil, Čile, Danska, Englezka, Francuzka, Italija, Irska, Mađarska, Paragvaj, Urugvaj, Skandinavska, Škotska, Španolska, Švedska, Švicarska, Novi Zeland. (4)

c) Tek neke pišemo podpuno prema našem običaju:

Beč, Carigrad, Mletki, Solun; (5)

Pad, Soča;

Albanska, Grčka, Nimačka, Nizozemska.

Zemłopisne nazive iz dalekih krajeva, koje smo primili putem nekog drugog jezika, pišemo pravopisom jezika posrednika: **Bombay, Burma, Ceylan, Jang-tse-kiang, Mont Everest, Peking, Sydney.**

Dvočlani zemłopisni nazivi

Iz hrvatskom sličnih jezika, dvočlani se nazivi prilagođuju našim oblicima:

Carsko Selo	od	Carskoe Selo
Jasna Poļana	„	Jasnaja Poljana
Karlovi Vari	„	Karlovy Vary
Krivi Rog	„	Krivoj Rog
Vrńačka Bańa	„	Vrnjačka Banja

Također u sklonitbi i posvojnim pridivcima:

Carskog Sela, Carskom Selu; Jasne Poļane, Jasnoj Poļani; Krivog Roga, Krivom Rogu;

krivorožki, jasnopoļanski, carskoselski. (6)

Dvočlanim nazivima iz ostalih jezika sklańa se samo drugi dio:

Bad Gastein	—	*Bad Gastein*a
Della Bella	—	*Della Belle*
Mac Donald	—	*Mac Donald*a
Port Said	—	*Port Said*a
San Domingo	—	*San Doming*a, *San Doming*u...

(2) Neke riči zadržavaju svoj izvorni oblik: **interview** (ali: **intervjuirat**), **motto.**

Infinitivi glagola međunarodnog potekla svršavaju u hrvatskom na **-irat: akcentirat, apelirat, balzamirat, kirkulirat, deklamirat, interesirat, izolirat, koncentrirat, kontrolirat, mobilizirat, regulirat.**

O imenicama mužkog roda na -t i -st vidi str. 96.

(3) Završetke **-e** francuzkih i **-es** englezkih zemłopisnih naziva zamińuje se glasom **a**: Champagne — **Champagna,** Marne — **Marna,** Toulouse — **Toulouza,** Thames — **Temza.**

(4) Vidi str. 9. napomenu 6.

(5) Uz hrvatski naziv Mletki, upotribława se i Venecija. Zastarilo je »Jakin« (za Ankonu) i »Kitaj« za Kinu (ili Kinezku). Ne »Puł«, nego **Pola.**

(6) Vidi str. 80. nap. 13.

Ne miňaju se ni drugi odredbeni izrazi uz vlastita imena iz ovih jezika:

Iz **Rio de** Janeira, New Yorka, **Santa** Cruza, **Las** Vegasa, Port Arthura na **Mont** Blanku priko **Sankt** Moritza i **Saint** Nazairea u **San** Marinu i **Bad** Gasteinu...

Leonarda **da** Vincia, Ludwiga **van** Beethovena, Pedra Kalderona **de la** Barke i Ardelia **della** Belle s **mister** Wilsonom.(7)

Za one nazive kojima se, po našem jezičnom osićańu, ne razpoznaje rod, uobće nema promina:

Puerta del Sol, Comedie Française, Neue Freie Presse, Rio Grande del Norte.

3.— Osobna imena i prezimena

Osobna imena (i prezimena) pišu se prema originalu — i zadržavaju svoj izvorni izgovor:

piše se	čita se
William Shakespeare	(Viljem Šekspir)
Ernst Hemingway	(Ernst Hemingvej)
Fridrich Schiller	(Fridrih Šiler)
Jean Jacques Rousseau	(Žan Žak Ruso)
Eugenio Pacelli	(Euđenio Paćeli)
Miguel de Cervantes	(Migel de Servantes)
Soren Kierkegaard	(Sjeren Kjerkegord)
Selma Lagerlöf	(Zelma Lagerlef)
Pál Nagy	(Pal Noď) (8)

Vlastita imena i prezimena iz hrvatskom sličnih jezika pišemo (i izgovaramo) prema izgovoru dotičnog jezika:

(7) Ne miňaju se nikad ni: **ben, don** (v. nap. 51. na str. 39), **fra, kir, lady, mac, miss, mister, sir** i sl. Iznimka je **lord (s lordom Byronom)** i kod imenica ž r. oni dilovi koji svršuju na **-a** : Donna Elvira — donne Elvire, signorina Bernini — signorine Bernini.

(8) Kad se piše za šire krugove, vała navest izgovorni oblik iz dotičnog jezika **u ogradama.** Razumi se, **samo kod prvog spomena.**

	pišemo i čitamo	izvorni pravopis
bug.	: *Jordan Jovkov*	(Йордан Йовков)
crn.	: *Vuko Bjelopavlić*	(Vuko Bjelopavlić)
ćes.	: *Antonin Dvoržak*	(Antonin Dvořák)
mak.	: *Kiro Ćosev*	(Киро К'осев)
poł.	: *Stefan Višinski*	(Stefan Wyszyński)
rus.	: *Fjodor Dostojevski*	(Фёдор Достоевский)
slč.	: *Jan Durčanski*	(Jan Ďurčanský)
sls.	: *Anton Mahnić*	(Anton Mahnič)
srb.	: *Jovan Cvetković*	(Јован Цветковић)
ukr.	: *Taras Ševčenko*	(Тарас Шевченко) (9)

Imena i prezimena iz dalekih krajeva pišemo prema jeziku posridniku: Chiang-kai-shek, Gamal Abdel Nasser (izg. Nasir) (10)

Sklonitba i posvojni pridivci

U sklonitbi (kao i za tvorbu posvojnih pridivaka) stranim vlastitim imenima i nazivima *dodaju se hrvatski nastavci neposridno:*

Andrew — Andrewa, Andrewu, Andrewov...
Antonin — Antonina, Antoninu, Antoninov...
John — Johna, Johnu, Johnom, Johnov...
Dante — Dantea, Danteu, Danteom, Danteov...
Faraday — Faradaya, Faradayu, Faradayev...
Göthe — Göthea, Götheu, Götheom, Götheov...
Hugo — Hugoa, Hugou, Hugom, Hugov...
Leopardi — Leopardija, Leopardijev...
Spinoza — Spinoze, Spinozi, Spinozin...
Tasso — Tassa, Tassu, Tassom, Tassov...
Tolstoj — Tolstoja, Tolstoju, Tolstojev...

(9) U znanstvenim radovima, kod prvog spomena imena i prezimena iz ovih jezika, triba navest izvorni pravopisni oblik **u ogradama.**

(10) Strane vlastite imenice sa završetkom na suglasnik, u hrvatskom su mužkog roda. Na pr. »Times« je pisao da se u novom Berlinu prodaje bečki »Tageblatt«.

Zola — Zole, Zoli, Zolu, Zolom, Zolin, Zolina...
Bilbao — Bilbaa, Bilbau, Bilbaom...
Borneo — Bornea, Borneu, Borneom...
Chicago — Chicaga, Chicagu, Chicagom...
Kasablanka — Kasablanke, Kasablankom...
Makao — Makaa, Makau, Makaom...
Smolensk — Smolenska, Smolenskom...
Versailles — Versaillesa, Versaillesom...

I pridivci izvedeni od zemlopisnih naziva pišu se s neposridnim hrvatskim završetcima: **bleiburžki, leipziški, newyorški, parižki, rostočki** (od Rostock), **tirolski, versailleski.** (V. str. 21)

Završetci prezimena

Ruski završetci *-ckoj, -skij, -skoj;* češki i slovački *-ský* te polski *-ski* prinose se u hrvatski kao *-ski:*

Trubeckoj	—	*Trubecki*
Žukovskij	—	*Žukovski*
Šahovskoj	—	*Šahovski*
Dobrovský	—	*Dobrovski*
Ďurčanský	—	*Durčanski*
Grabowski	—	*Grabovski*

Slično se prinose i završetci imena ženskog roda sa *-skaja, -ckaja* na *-ska,* odnosno *-cka:*

Dostojevskaja	—	*Dostojevska*
Krupskaja	—	*Krupska*
Kopeckaja	—	*Kopecka*

Neprilagođivost imena

Ne vala prilagođivat imena. Pa niti iz hrvatskom sličnih jezika. Na primer:

Agafon, Dmitro, Franciszek (Franćišek), *Homa, Jan, Jovo, Karel, Marfa, Ondrej, Opanas, Osip, Tadeusz* (Tadeuš), *Vjačeslav...* ne vala pritvarat u Agaton, Dmitar, Frane, Toma, Ivan, Ivo, Drago

(Karlo), Marta, Andrija, Anastazij, Jozip, Tadija, Vikoslav.

Tek u slučaju kad bi mogla nastat kakva zabuna, prilagođujemo imena glasovnim zakonima hrvatskoga. Na pr. od ćeskog: Marie, Felicie — **Marija, Felicija;** od ruskog: Lev, Pötr (Pjotr), Sofja — **Lav, Petar, Sofija.**

Romanski znakovi C i Q

U romanskim jezicima znakovi *c* i *q*, prid samoglasnicima *a, o, u,* pridstavlaju glas *k* — pa ih prema tom izvornom zvuku i pišemo:

Franko, Kalderon de la Barka, Kamus, Kurie, Kolombo, Petrarka;

Amerika, Ankona, Kalais, Kanada, Kasablanka, Kordoba, Kosta Rika, Kuba, Vatikan;

Ekvador, ekvinocij, kvadriga, kvadrumvirat, kvarentena, Kvirinal.

Ove latinske znakove englezki pravopis ne zamińuje, zbog čega ih prinosimo izvornički:

Chicago, Connecticut, San Quintin.

C. — IZ KLASIČNIH JEZIKA

Imena, nazivi i riči

Riči iz klasičnih jezika pišu se prema izgovoru — ali često prilagođene hrvatskim oblicima:

grčki	latinski	hrvatski
Aristotelês	Aristoteles	*Aristotel*
Aisopos	Aesopus	*Ezop*
Byzantion	Byzantium	*Bizant*
Herodotos	Herodotus	*Herodot*
Olympos	Olympus	*Olimp*
	consulatus	*konzulat*
obolos	obolus	*obol*
oikonomos	aeconomus	*ekonom*
organon	organum	*organ*

Gdi nakon odbačenog nastavka ostane neobičan skup suglasnika za hrvatski izgovor, dodaje se *o* :

Kadm*os*	Cadm*us*	*Kadmo*
	Sext*us*	*Seksto*
Sophoklês		*Sofoklo* (11)

Imenice ove vrste (kojima se *o* ne dodaje) obično dobivaju nestalno *a* među krajńe suglasnike:

Isthmos	Isthmus	*Istam*
Kypros	Ciprus	*Cipar*
	Petrus	*Petar*
rhitmos	rhitmus	*ritam*

Vlastita imena mužkog roda (iz grčkog) sa završetkom na *-as*, gube samo krajńe *s* :

Aineias	Aeneas	*Eneja*
Augias		*Augija*
Leonidas	Leonidas	*Leonida* (12)

Ako nominativu jednine (nakon odbačenog završetka) ostane neki samoglasnik na kraju, dodaje mu se *j* :

Danaos	Danaus	*Danaj* (= Grk)
	Orpheus	*Orfej*
museion	museum	*muzej*
stadion	stadium	*stadij* (13)

Uz **stadij** upotribłava se i grčki oblik **stadion.**

Neke vlastite imenice (osobne) primaju još i *e* na kraju:

Dareios	Dareus i Darius	*Darije*
	Horatius	*Horacije*
	Julius (Iulius)	*Julije*
	Livius	*Livije*
Polybios		*Polibije*

Zemłopisna imena s oblikom množine postaju u hrvatskom jednina ž. r. (pluralia tantum = singularia tantum) sa završetkom na *a* :

Athênai	Athenae	*Atena*
	Cannae	*Kana*
Leuktra	Leuctra	*Leuktra*
Syrakusai	Syracusae	*Sirakuza*

Ako su pak mužkog roda, zadržavaju svoj rod i oblik: **Delfi, Filipi**... (od Delphi, Philippi).

Grčke i latinske imenice ženskog roda (u nom. jednine) sa završetkom na *-eas, -eia, -ia* i *-ias*, dobivaju u hrvatskom *-eja* i *-ija:*

Eneja, Fidija, Talija;
asimetrija, filozofija, hierarhija, peripetija.

Latinske imenice ž. r. na *-io* (u gen. *-ionis)* izlaze također na *-ija: invazija, legija, misija, religija* (od invasio — invasionis, legio, missio).(14)

I neke obće imenice s nastavkom *-ion* i *-ium* u hrvatskom su dobile nastavak *-ija: gimnazija, stipendija.*

Pojedine od ńih i drugčije nastavke — ali u vezi s tim i drugo značeńe: *gimnazium* i *gimnazij* = vižbalište, *studija* = znanstvena razprava — a *studij* = proučavańe.

Na radiu je **studio,** prema talijanskomu. (Vidi suglasnik J na str. 77. i na 87. napomenu.)

(11) Kadkada **o** dobivaju i imenice s jednim suglasnikom na kraju osnove: **Glauko** (grč.: Glaukos), **Tito, Kvinto** (lat.: **Titus, Quintus**).

(12) Pridivci od ovakvih imenica tvore se kao i od drugih na **a** : **Leonidin, Augijin, Enejin.**

(13) Ovamo iđu i imenice: **auditorij, genij, kriterij, laboratorij, observatorij, teritorij.**

(14) Pridivke ovakvih imenica izvode se nastavcima **-ijski** ili **-ionalni: invazijski, legionalni, misijski, religijski, organizacijski, regionalni, tradicionalni**...

U grčkim vlastitim imenicama koje su složene s *-polis* (grad), odbacuje se završetak *-is* :

Amphipolis	—	*Amfipol*
Aphroditopolis	—	*Afroditopol*
Konstantinopolis	—	*Konstantinopol*

Dok se **općim imenicama** ž. r. krajńe **-is** zamińuje hrvatskim **a** : akropolis — **akropola,** metropolis — **metropola,** nekropolis — **nekropola,** basis — **baza,** diagnosis **diagnoza,** dosis — **doza,** methamorphosis — **metamorfoza,** praksis — **praksa.** (15)

Sve imenice na *-smos* (lat. *-smus)* u hrvatskom se završuju *-zam: arhaizam, katekizam, ostracizam, pleonazam, realizam.*

Obćenito se govori i **psalam** (gr. psalmos).

Latinski nastavak *-itas* obično se *zamińuje* nastavkom *-itet: afinitet, paritet, prosperitet.*

Imenice na *-st,* pa i na samo *-t,* ako znače neko zanimańe, osobinu, pripadnika nekog pokreta i sl., ostaju: *asket, ateist, budist, demokrat, diplomat, fašist, komunist, nacionalist, socialist, telegrafist, tradicionalist, žurnalist.*

Genitivu množine nekih imenica na **-kt, -nt, -pt** i **-rt** umeće se nestalno **a** (osim skupova sa suglasnikom s ili z): **akata, akcenata, fakata, koncepata, koncerata.**

Ali: **indeksâ, klimaksâ, kolapsâ, obeliskâ, Pelazgâ, refleksâ, reversâ.**

(15) Također dugo **ê** i **ô** na završetku grč. imenica ž. r. zamińuju se hrvatskim **a** : Andromachê — **Andromaha,** Kalypsô — **Kalipsa,** Penelopê — **Penelopa;** physikê — **fizika,** lyrikê — **lirika,** Io — **Ija.**

Neka od ńih završavaju nepromińenim samoglasnikom: **Erato, Klio, Kloto, Sapfo.** Ali u zavisnim padežima mińaju se kao i hrvatske imenice ž. r. na **-a** : **Erate, Erati; Klije, Klijî; Klote, Sapfe.**

I nestalno lat. **e** zamińuje se hrvatskim nestalnim **a** : minister (gen. ministri) — **ministar** (gen. ministra).

Ipak se i tu naiđe na pokoju iznimku, kao u: **absurdâ, kontaktâ, smaragdâ.** Ne: »absurada, kontakata, smaragada«.

Većem broju imenica samoglasnik *a* ne razstavla suglasničkog skupa na kraju osnove — pa se govori i piše: *absurd, agens, akcent, akt, alt, dialekt, doktorand, fakt, Keops, kobalt, koncept, koncern, kult, obelisk, Olimp, pakt, patriarh, perfekt, smaragd, takt.*

Dosta riči iz klasičnih jezika upotribljava se u hrvatskom i bez odbacivańa završetaka: **datum, Deukalion, fatum, individuum, kriterium, status, minimum, odium, opium, vizum** (uz viza) i t. r. (16)

Isti je slučaj s nekim dvosložnim imenicama: **Delos, Hios, Lezbos, Paros, Samos.**(17)

Imenice s osnovom na suglasnik (grčke i latinske) ulaze u hrvatski s osnovnim oblikom (koji se vidi i u kosim padežima, kad se odbaci nastavak), dodajući onima ženskog roda naš završetak *a* :

grčke			
archon	(gen.	archont-os)	*arhont*
Artemis	(„	Artemid-os)	*Artemida*
Hipponax	(„	Hipponakt-os)	*Hiponakt*
Ilias	(„	Iliad-os)	*Iliada*
Ksenofôn	(„	Ksenofont-os)	*Ksenofont*
Pallas	(„	Pallad-os)	*Palada*
Salamis	(„	Salamin-os)	*Salamina*
Sfinks	(„	Sfing-os)	*Sfinga*
Theognis	(„	Theognid-os)	*Teognid*
latinske			
Ceres	(gen.	Cerer-is)	*Cerera*
Cicero	(„	Ciceron-is)	*Ciceron*
Juno	(„	Junon-is)	*Junona*

(16) Riči na **-um** u hrvatskom su mužkog roda: **ovaj opium, onaj individuum.**

(17) Ali pridivke ovih imenica izvodi se bez nastavka: **delski, hijski, parski, samski.**

Nepos	(„	Nepot-is)	*Nepot*
Venus	(„	Vener-is)	*Venera* [18]
praesens	(„	praesent-is)	*prezent*

Iz novogrčkog i kasnolatinskoga, vlastitita imena i neke (većinom dvosložne) obće imenice, ponekad zadržavaju i izvorne nastavke: **-os, -us, -on, -um:**

Venizelos, Stefanopulos, Lucius;
kaos, konus, kozmos, sinus, stadion, radius, radium.
Također: **karakter, krizma** (od charakter, chrisma).

GLASOVI IZ GRČKOG I LATINSKOGA

Klasični jezici imaju glasove koji se u hrvatskom drugčije pišu — i izgovaraju. Navedimo primere.

ai, ei, oi — *a, i, e* (prema lat. izgovoru ae, i, oe):
paidagogos (paedagogus) — *pedagog*
Neilos (Nilus) — *Nil*
Foibos (Phoebus)) — *Feb*

e, y — *e, i* (*ê* je grčki, a *y* grčko-latinski):

Dêmêtêr — Demeter, Lykurgos (Lycurgus) — *Likurg*, gimnasion— *gimnazija.*

ch — *h :*

epoha, arhiv, tehnika... (od epocha, archivum, technikê).[19]

ph — *f :*

Ephesos (Ephesus) — *Efez*, philosophos (philosophus) — *filozof.*

---

[18] Neke imenice ove vrste pišu se i u nominativnom obliku, kao: **Atlas** (obće im.: **atlas**), **Mars** (planet), **Mecenas** (uz **mecena**).

Posebno ako su došle posridstvom nekog od živih jezika: **diploma, drama, sistem** (grč: systêma, systemat-os) — **sistematski.**

[19] Prema kasnolatinskom **ch** se izgovara i kao **k : karakter, kemija, kirurgija, krizma.**

k — *c :*

Glas *k* (iz grčkih obćih imenica) prid *e, i, y* prilazi, prema tradicionalnom latinskom izgovoru, u *c:*

grč. kentron	lat. centrum	—	*centar*
„ kistê	„ cista	—	*cista*
„ kyklos	„ cyclus	—	*ciklus* [20]

t — *c :*

Suglasnik *t* prid *-io* (grčkih obćih imenica) te *-ia, -ius* (latinskih riči uobće) hrvatski se izgovara i piše *c :*

akcija, Horacije, demokracija, tradicija (od aktion, demokratia, Horatius, traditio).

s — *z*

Suglasnik *s* među samoglasnicima izgovara se i piše *z :*

Azija, Aspazija, Cezar; kriza muza, pauza, revizor... (od Asia, Aspasia, Caesar, krisis, mousa, pausis).

Obično se *s* zamińuje i u skupovima *ls, ns* i *rs: cenzura, emulzija, impulzivan, recenzija, verzija, Perzej, Perzija.*

Ali ostaje bez promine: **arsen, arsenik, arsenal, insulin, persona, falsifikat** i sl. [21]

Prid *k, p* i *t* (u ričima klasičnih jezika) *s* se ne mińa: *inspektor, skandal, specialan, spekulativan, statut, student.*[22]

---

[20] U nekim ričima i vlastitim imenima grčkim **k** ostaje neizmińeno: **Alkibiad, keramika, Kir** (od Alkibiades, keramikê, Kyros).

[21] I na početku drugog dila složenice **s** obično ostaje: **asimetrija** (a-symetria), **prosilogizam** (pro-silogismos), **konsonant** (prema sonant), **asonancija.**

Ali se uobičajilo: **izolacija, konzul, konzum, parazit, rezerva, rezolucija** i dr.

[22] U ričima dobivenim priko živih jezika **s** prilazi u **š : Španolska, škola, špekulacija, špijun, šport.**

x — *gz*

Grčko i latinsko *x* u prefiksu *ex* prid samoglasnikom prilazi u *gz*:

egzaktan, egzarh, egzemplar, egzistencija, egzotičan (od exactus, exarchos...).[23]

Namisto dvostrukih suglasnika grčkog i latinskoga (isto kao i iz jezika hrvatskom sličnih) pišemo samo jedan:

Attikê — *Atika*, Hannibal — *Hanibal*, Odysseus — *Odisej*; dissertatio — *dizertacija*, commemoratio — *komemoracija*, passivum — *pasiv*, suggestio — *sugestija* i t. r.

Ne mińaju se

au, eu (dvoglasi grčkog i latinskoga):

Deukalion — *Deukalion*, *mausoleion* — *mauzolej*, *Augustus* — *August*, *neutralis* — *neutralan*, *Europa*, *Zeus*.

b (suglasnik grčkih riči):

Babilon, Bizant, Teba (Thêbai); *barbarizam, obol, simbol* (symbolon).

h grčki spiritus asper i latinsko *h* prinose se kao *h*:

Hektor, Homer, hierarhija...[24]

TUĐA IMENA DOMAĆIH USTANOVA

Ako domaćim ustanovama dajemo imena iz tuđih jezika, oblik im se ne mińa — ali se sklańaju s hrvatskim dodatcima. Uzmimo za primer: Pharos, Lignum, Sputnik i Orbiter.

Pharos — Pharosa, Pharosu, Pharose, Pharosom; Pharosov(a)...

[23] Vidi str. 44.

[24] U skupovima th i rh glas h se jednostavno gubi: Thaleia (Thalia) — **Talija**, rhapsodos (rhapsodus) — **rapsod**, rhêtor (rhetor) **retor**, Rhodos (Rhodus) — **Rod**.

Lignum — Lignuma, Lignumu, Lignume, Lignumom; Lignumov(a)...

Sputnik — Sputnika, Sputniku, Sputniče, Sputnikom; Sputnikov(a)...

Orbiter — Orbitera, Orbiteru, Orbitere, Orbiterom; Orbiterov(a)...

NAPUTAK ZA PISAŃE MEĐUNARODNIH RIČI

U skladu s načelima hrvatskog pravopisa, ni t. zv. međunarodnim ričima (koje potiču iz grčkog i latinskoga) ne mińaju se ńihovi osnovni suglasnici. To posebno dolazi do izraza pri pisańu složenica s pridmetcima **ab-, ob-, sub-, ad-** i kod pravila o dodavańu slova **j**.

Složenice ab-, ob-, sub- i ad- **pišu se, prema tomu, bez preinačivańa — izvorno.**

ab-:

Absalon, absciza, absint, absolucija, absolutan, absolutizam, absolvirat, absorbcija, abstinencija, abstinent, abstrahirat, abstrakcija, abstraktan, absurd, absurdan i sl.

ad-:

adhezija, adsorbcija...

ob-:

obscen, observirat, observatorij, obsidian, obskuran, obstinatan, obstipacija, obstrukcija... (Razlikuj: opera, optika, optimist, operacija i sl. — **uvik prema ńihovu izvorniku.)**

sub-:

subpolarni, subskripcija, substancija, substantiv, substitucija, substrakt, subsumirat, subtilan, substrahend, substrakcija, subtropski, transsubstrakcija...

JETOVAŃE MEĐUNARODNIH RIČI

Ne umeće se suglasnik J

1. — **Među samoglasnike i-a —**

a) **Vlastitim imenima:** Alkibiad, Ariadna, Asklepiad, Aurelian, Diana, Dioklecian, Dometian, Driada, Efialt, Euriala, Euriant, Fabian, Goliat, Gracian, Gregorianum, Hadrian, Herodiada, Hiacint, Iliada, Indiana, Julian, Juliana, Justinian, Kristian, Kvintilian, Leviatan, Lukian, Marcial, Mesiada, Miltiad, Oktavian, Osian, Ožegovićianum, Priam, Sebastian, Siam, Terezianum, Tertulian, Tizian, Valentinian...

b) **Složenicama kao:** matriarhat, patriarh, patriarhalan, patriarhija, poliandrija, triangulacija...

c) **Ričima složenim s pridmetkom dia-:** diabetes, diabolo, diadem, diafragma, diagnoza, diagnostika, diagonala, diagram, diakritičan, dialekt, dialog, diametar, diapozitiv, diaspora, diastaza, diatonika...

d) **Ričima sa završetcima —**

-abilan: variabilan;

-acija: aviacija, variacija;

-ada: jeremiada, miriada, triada;

-ak: afrodiziak, amoniak, salmiak, zodiak;

-al, -ala, -alan, -alit, -alitet, -alist, -alizam, -alizacija): ceremonial, inicial, material, memorial, ministerial, oficial, pluvial, potencial, profesional, provincial, filiala, aksialan, aluvialan, brahialan, diluvialan, eksteritorialan, ekvatorialan, esencialan, ferialan, financialan, genialan, industrialan, kolonialan, komercialan, kongenialan, konvencionalan, labialan, marcialan, medialan, parcialan, potencialan, radialan, socialan, specialan, tangencialan, teritorialan, trivialan, hialit, specialitet, materialist, socialist, specialist, materializam, provincializam, socializam, trializam, materializacija, socializacija;

-an (-ana, -anca, -anino, -anist, -anit, -anizam, -ano, -ansa, -ant, -anta, -antan): cian, gvardian, meridian, pavian, radian, liana, siciliana, alianca, piano, pianino, pianist, vivianit, Arianizam, niansa, denunciant, foliant, komediant, proviant, varianta, konciliantan;

-ar (-aran, -arda, -arij, -arist): breviar, ceremoniar, kaviar, proniar, terciar, familiaran, radiaran, miliarda, triarij, piarist;

-as: dias, išias, lias, trias;

-at (-atan, -atičan, -atičar, -atida, -atika, -ativa, -atizam, -ator, -atura): antikvariat, branhiat, hiat, noviciat, plagiat, proletariat, šeriat, rabiatan, muriatičan, aviatičar, kariatida, aviatika, iniciativa, paliativan, gladiator, radiator, abreviatura, miniatura, nunciatura;

-azam (-aza): entuziazam, hiazam, miazam, elefantiaza, leontiaza...

e) **Nekim osamlenim ričima kao:** fiaker, fiasko, piaster, psihiatar, viadukt. [25]

Ne umeće se J ni među i-e —

a) **Vlastitim imenima kao što su:** Ariel, Daniel, Gabriel, Piemont...

b) **Složenicama kao:** arhiepiskop, dieceza, diereza, dieza, diegeza, dielektričan, poliendar, triedar, trienij...

c) **Ričima sa završetcima —**

-el: faktoriel;

-ena (-enacija, -enit, -ent, -entalac, -entacija, entizam): hiena, higiena, sienit, audiencija, insuficiencija, ambient, abiturient, gradient, ingredient, inspicient, koeficient, koncipient, kvocient, orient, percipient, recipient, respicient, orientalac, orientacija, scientizam;

---

[25] Ovako se pišu i izvedenice od navedenih i sličnih riči. Iznimke su one koje se osećaju kao već udomaćene, na pr.: dijak (dijački, dijakov), Marijan (Marijana, Marijanci), Azijat (Azijatkińa). Vidi str. 76 — 78.

-er, -era, -erit): eksterier, financier, kanconier, karabinier, premier, rentier, romancier, trier, bariera, garsoniera, premiera, riviera, žardiniera, garnierit;

-eta (-ete, -etet, -etizam): dieta, servieta, varieta, pietet, kvietizam, pietizam...

d) Kao ni nekim osamlenim ričima: hierarhija, hieratski, hierofant, hieroglif, lukiernar, rekviem, relief, siesta, tantiema. (26)

Gdi se J piše

Među samoglasnike i-a na kraju ri: Marija, Sofija, Ilija, Matija, Austrija, Australija, Azija, Georgija, Indija, Rusija, Sicilija, Venecija, denuncija, diatermija, ekspropriacija, hrija, gimnazija, industrija, industrializacija, materija, negociacija, patriarhija, poliandrija, provincija, psihiatrija, studija, triangulacija, variacija....

Izvedenicama takvih ri s nastavcima —

-alac: gimnazijalac (gimnazijalka, gimnazijalčić, gimnazijalčev), industrijalac, komercijalac, provincijalac;

-an: Talijan (Talijanka, Talijančić, Talijančev);

-anac: Belgijanac (Belgijanka, Belgijančev, Belgijankin), Indijanac, Sicilijanac, Venecijanac, arijanac, wagnerijanac.

Tako i kajkavski oblici: Gregorijanec, Fabijanec i t. r.

-anstvo: Arijanstvo;

-aš: grabancijaš, komedijaš, Andrijaš, Matijaš...

Također se piše j u genitivu jednine (i akuzativu, ako se radi o živom biću) te genitivu množine imenica na -i, -ij, -ije: Verdija (od Verdi), Puccinija (od Puccini), studija (od studij), radija (od radij), kolegija (od kolegij), Ovidija (od Ovidije), Vinicija (od Vinicije).

(26) Također sve izvedenice od sličnih ri. Vala razlikovat iz Pravoslavla: arhijerej (složeno od arhi-jerej).

Među samoglasnike i-e dolazi **j** tek u slidećim slučajevima —

a) U nominativu jednine imenica kao: Arije, Bonifacije, Cerularije, Dionizije, Elije, Felicije, Georgije, Hilarije, Inocencije, Marije, Ovidije, Pankracije, Simplicije, Tiberije, Vinicije... (27)

b) U instrumentalu jednine imenica na -i, ij, -ije: Puccinijem (Puccini), Verdijem (Verdi), studijem (studij), natrijem (natrij), magnezijem (magnezij) radijem (radij), kolegijem (kolegij), Arijem (Arije), Bonifacijem (Bonifacije), Tiberijem (Tiberije)...

c) U genitivu jednine i nominativu množine imenica na -ija: asociacije (asociacija), gimnazije (gimnazija), provincije (provincija), studije (studija), variacije (variacija), Marije (Marija), Matije (Matija)...

d) U izvedenicama od vrsta ri spomenutih pod (a), (b) i (c): Arijev, arijevski, arijevac, Verdijev, verdijevski, kalcijev, kalijev, magnezijev, natrijev, Andrijevci, Petrijevci i t. r.

(27) Pohrvaćena (bez privađaća!) ovakva bi imena mogla bit: Arij, Bonifacij, Darij, Dioniz, Feliks, Inocent, Marijo, Ovidij, Pankrac, Polibij, Simplicij, Vicenc (Vice), Virgil i sl.

POGOVOR

U dugogodišńem radu oko priređivańa ovog Pravopisa Hrvatskog Jezika pomagali su me svojom suradńom: Prof. Zvonimir Fržop, prof. Ante Gazzari, prof. Vladislav Luburić i prof. Aleksandar Zoričić te hrvatski pisci i kńiževnici: Želko Bebek, Stipan Fištrović, Duško Kalebić, Nikola Kežić i drugi, čija se imena — zbog raznovrstnih razloga — za sada ne mogu spomińat.

Svima, i ovom prigodom, najiskrenija zahvalnost!

Istovrimeno želim izrazit osobito štovańe uspomeni prof. Frane Jovića, koji je misao o sastavlańu našeg Pravopisa s velikim oduševleńem prihvatio i svojim kritičkim napomenama mnogo doprinio ńezinu ostvareńu.

Buenos Aires, 9. VII. 1971.

Pero Tutavac

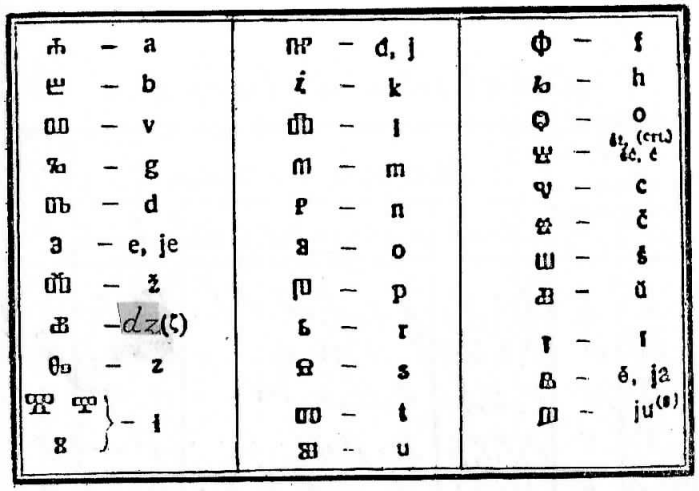

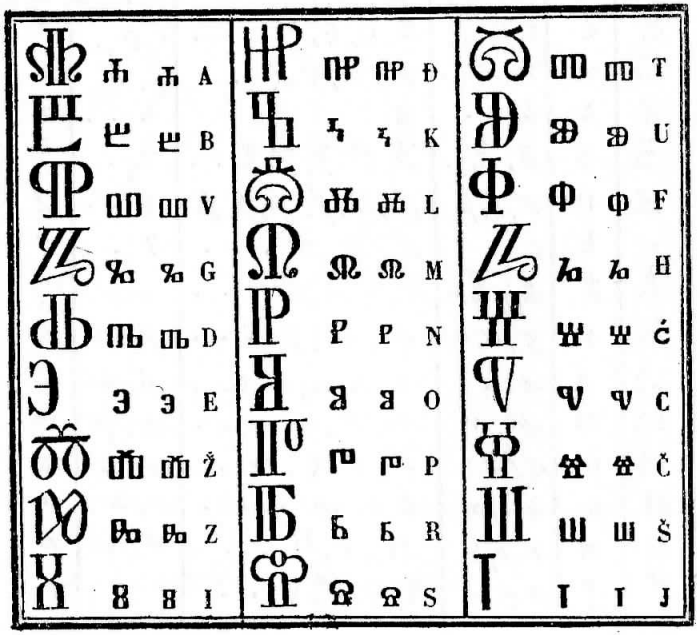

Bosanska Azbukva.

tiskarnik knjig		Rukopisna				Izgovor
velika	mala	u Bosni	u Splitskih Poljicih	u Dubrovniku		
А	а					a
Б	б					b
В	в					v
Г	г					g
Д	д					d
Е	е					e
Ж	ж					ž
З	з					z
И	и					i
І	і					i
Ј	ј					{đ j
К	к					k
Л	л					l
М	м					m
Н	н					n
О	о					o
П	п					p
Р	р					r
С	с					s
Т	т					t
Ѹ	ѹ					u
Ф	ф					f
Х	х					h
Ѡ	ѡ					{o ot
Ц	ц					{šć šť
Ч	ч					c
Ѵ, У	ѵ					č
Ш	ш					š
–	–	–	–			y
–	ь					ĭ
–	–					j
–	–	–	–			ja
–	–	–				je
–	–	–				ju
–	–	–				ks
–	–	–	–			ps
–	ѳ		–			th
–	–	–	–			y

NAPOMENA:

Pogledaj biłežke na slidećcj stranici.

BILEŽKE UZ HRVATSKA PISMA

GLAGOLICA, koju vidimo uokvirenu na stranici 107, najstarije je hrvatsko pismo. Gorńi otisak je izvorni (uglasti) oblik, a dońi modernizirana »abeceda« — s inicialima te velikim i malim slovima. (*)

Skup glagolskih znakova zove se a z b u k v a (prema početnim slogovima triju prvih slova) — a imena su im slideća: az, buky, vědě, glagoli, dobro, est, živěte, zělo, zemła, iže, đerv (jerv), kako, ludije, myslite, naš, on, pokoj, rci, slovo, tvrdo, uk, frt, hěr, ot, šta, ci, črv, ša, jer *(tvrdo)*, jer *(meko)*, jat *i* ju.

O postanku glagolice nema nikakvih podataka, što je već samo po sebi dokaz ńezine velike starosti. Zna se tek toliko, da je ona jedno od tri samonikla pisma Europe. Druga dva su helensko (grčko) i latinsko.

Zadńe tisućgodište glagolicu su sačuvali hrvatski pučki svećenici, zbog toga nazivani i glagolašima. Don Frane Bulić (1846 — 1934) zalagao se da bi crkvene knńige u Hrvatskoj uvik bile tiskane glagolicom.

BOSANČICA ili HRVATKICA pridstavłena je na stranicama 108 — 109. Ńezin postanak proučavateli povezuju uz onaj Bogumilske Crkve. Nu ovo bošńačko pismo razprostranilo se i po drugim hrvatskim krajevima. Osim bogumila (kasnijih muslimana) ńim su se služili i katolici Hrvati. I to ne samo za crkvene potribe, nego i za svitovne običnito. Neke muslimanske obiteli BiH dopisivale su se sve donedavna ovom svojom hrvatkicom — a u Dalmaciji su je katolički svećenici upotribłavali do pod konac prošlog stogodišta.

(*) Crtač nije izradio znakove za glas đ, ł i ń — što bi se moglo učinit postavłańem diakritičkih znakova na d, l, n.

SADRŽAJ

Pristupna napomena 3
Hrvatski jezik, pismo i pravopis 4

I. — DIO: PRAVOPISNA PRAVILA

Velika slova 7-21
A. — Početno slovo običnito 7
B. — Početna slova vlastitih imenica 8
C. — Početna slova prezimena 14
D. — Početna slova nazivâ 15
E. — Početna slova obćih imenica 17
F. — Piše se malim slovima 19
Složenice 21-35
Obća pravila 21
Imenice 22
Zaminke 23
Pridivci 25
Glagoli 27
Pridlozi 28
Prilozi 29
Brojevi 32
Veznici 34
Skraćenice 35-40
A. — Skraćenice (s točkom) 36
B. — Sažetice (bez točke) 38
Prikidańe riči 40-44
Jednostavne riči 41
Složene riči 42

II. — DIO: TEHNIKA PISAŃA

Pravopisni znakovi i tehnika pisańa 45-72
Pravopisni znakovi 45
Uvod u postavłańe znakova 46
Točka 48
Dvotočje 50
Točkice 51
Zariz 51
Točkozariz 60
Upitnik 61

Uzkličnik 62
Navodnici 63
Označnici 65
Apostrof 65
Ograde 66
Zagrada 67
Razlomke 67
Razmaknica 67
Vezica 69
Naglasnici 70
Genitivni znak 71
Jednačka 71
Zvizdica 71
Znakovi potekla 72

III. — DIO: O PRITVORBI GLASOVA

Čistoća i pritvorba glasova 73-86
Neodređeńaci (infinitivi) 73
Suglasnici Ć i Č 74
Suglasnici Đ i Ď 75
Suglasnik H 76
Suglasnik J 76
Slogovi **ije** i **je** 78
Suglasnik L 79
G H K 81

IV. — DIO: O PISAŃU TUĐIH RIČI

Kako se pišu tuđe riči u hrvatskom 87-105
A. — Međunarodne riči 87
B. — Riči iz živih jezika 87
C. — Iz klasičnih jezika 93
Glasovi iz grčkog i latinskoga 98
Tuđa imena domaćih ustanova 100
Naputak za pisańe međunarodnih riči 101
Jetovańe međunarodnih riči 102
Pogovor 106

Dodatak

Slovored glagolice 107
Bosančica ili hrvatkica 108
Biłežke uz hrvatska pisma 110
Sadržaj 111

Pero Tutavac

Escritor y periodista, argentino naturalizado, oriundo de Croacia, nació el 9 de julio de 1913 en Dančańe (provincia Dalmacia). Llegando al país en el año 1947 vivió con su familia en Mendoza, radicándose más tarde en nuestra Capital.

Durante los años 1957--1958 redactó en Buenos Aires »Hrvatska« (Croacia) el principal vocero de ese entonces de los croatas en exilio. Con anterioridad había fundado el periódico »Napridak« (El Progreso) en Mendoza, trasladado después a la Capital Federal.

En el año 1963 publicó su primer libro en Argentina »Hrvatski Jezik nad ponorom« (un diccionario de diferencias entre los idiomas croata y serbio — que algunos confunden). A principios de 1967 (en colaboración con los profesores Zvonimir Fržop y Antonio Gazzari) empezó a publicar »Svitlenik« cuya dirección ejerce desde el principio.

Conocedor de idiomas, ha traducido también »Martín Fierro« al croata: »el primer intento de versar esta obra máxima de la literatura argentina a idioma croata« — como se recalcaba en esa oportunidad.

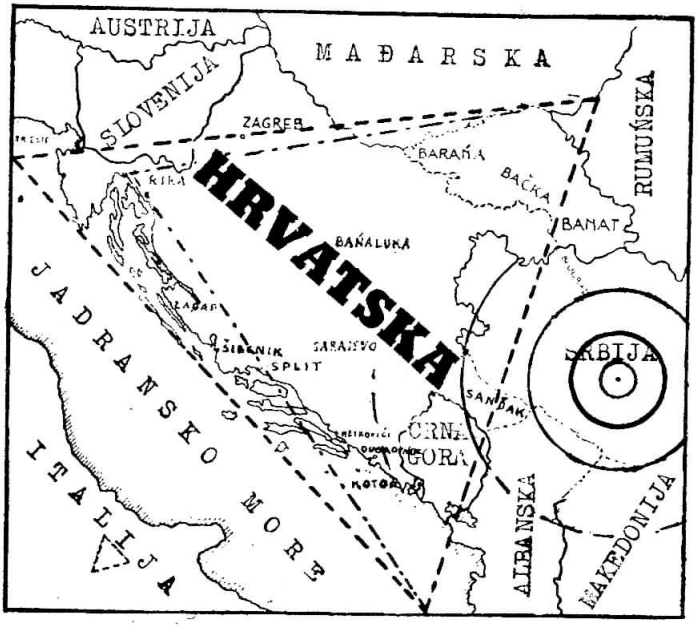

TUMAČ:

Veći trokut: hrvatska ikavica.

Mańi trokut: hrvatska štokavština.

Trokutić: štokavski ikavci — Hrvati u Italiji.

Kružnice: epicentar srb. ijekavštine.

SVITLENIK
(El Faro - revista literaria)
Ramón L. Falcón 5439/3 - A
BUENOS AIRES - ARGENTINA

CINA
PRECIO
$ 10.—

Buenos Aires, prosinac (diciembre) 1971.

POSEBNO IZDAŇE
EDICIÓN EXTRA